وتەی بیست‌ودووهەم

ئەم وتەیە بریتی‌یە لـە دوو مەقام

مەقامی یەکەم

بسم الله الرحمن الرحیم

(وَيَضْرِبُ اللهُ الأمثالَ لِلنّاسِ لَعَلَّهُم يَتَذَكَّرُون) (ابراهیم:٢٥).

(وَتِلكَ الأمثالُ نَضْرِبُها لِلنّاسِ لَعَلّهُمْ يَتفكّرون) (الحشر:٢١).

جارێکیان دوو کەس لە گۆمێکی گەورەدا خۆیان دەشۆرد و مەلەیان دەکرد تا برسیان لـێ بڕا و هێندە ماندوو بوون کە لە هۆشی خۆیان چوون و بوورانەوە. کاتێ لەو بێ‌هۆشی‌یە بێداربوونەوە و بە وردی سەرنجی دەوروبەریان دا بۆیاندەرکەوت کە لە جیهانەکەی خۆیاندا نەماون و هێنراونەتە جیهانێکی دیی تەواو جیاواز لە جیهانەکەی پێشوویان، جیهانێك سەرتاپا خۆی و سەرجەمی شتانی ناوی سەیر و سەرسوورهێنەر بوون. چونکە ڕێك‌وپێکیی ئەو جیهانە نوێ‌یە ئەوەندە ورد و ناوازە بوو دەت‌وت وڵاتێکی ئەوتۆیە کە تابڵێی بە وردی و ڕێکی بایەخ بە گشت لایەن و گۆشەیەکی دراوە و.. لە جوانی و قەشەنگیش‌دا چەشنی شارێکی ئاوەدان خۆی‌دەنواند و.. ئەوەندەش پەیوەندیی نێوان پایەکانی ئەو جیهانە توندوتۆڵ و مەحکەم بوون کە کت‌ومت ڕوخساری کۆشکێکی قایم و ناوازەی نوێ‌یان گرتبووەخۆ.

هەردووك بە تاسە و ئارەزوومەندی‌یەوە سەیری دەوروبەری خۆیانیان دەکرد، لە ڕاستیش‌دا ئەو جیهانەی کە ئەوان ڕووبەڕووی بووبوونەوە هێندە مەزن بوو کە بە جارێ ئەمانی خستبووە سەرسووڕمان و گرفتاری سەرسامیی کردبوون، چونکە ئەگەر سەیری لایەنێکی ئەو جیهانە بکرایە ئەوا وڵاتێکی ڕێك‌وپێك دەبینرا و، گەر تەماشای گۆشەیەکی تری بکرایە شارێکی کامڵ دەردەکەوت و، خۆ گەر بۆ ڕوویەکی دیکەی بڕوانرایە ئەوا کۆشکێکی گەورەی وا مەزن دەبینرا کە جیهانێکی سامناکی لە ئامێز گرتبوو!

پێکەوە کەوتنە گەڕان بەناو ئەم جیهانە سەرسووڕهێنەرەدا، لە گەشت و گەڕانەکەیاندا چەند بەدیهاتوویەکیان دی بە جۆرە زمانێکی تایبەتی لەگەڵ یەکتردا دەدوان کە ئەمان لێی تێنەدەگەیشتن، بەڵام لە ئاماژە و هێماکانیانەوە هەستیان کرد کە ئەوانە چەند کار و ئەرکێکی گەورە و گرنگ ئەنجام دەدەن.

یەکێکیان بەوی تری وت:

= بێ گومان ئەم جیهانە سەرسووڕهێنەرە کارسازێکی هەیە کاروبارەکانی دەسازێنێ و بەڕێوەیان دەبات.. ئەم وڵاتە ناوازەیەش خاوەنێکی هەیە چاودێریی دەکات.. ئەم شارە ڕەنگینەش گەورەیەکی هەیە هەموو کاروباری شاری بەدەستە.. ئەم کۆشکە مەزنەش بنیاتنەرێکی بێوێنەی هەیە کە بەم شێوە ناوازەیە دایهێناوە.

لەبەر ئەوە، من بە پێویستی دەزانم هەوڵی ناسینی بدەین، چونکە وا دیارە هەر ئەوە کە ئێمەی هێناوەتە ئێرە، جا ئەگەر نەیناسین دەبێ کێ بێت = جگە لەو = بێت بەهانامانەوە و فریامان بکەوێت و لەم جیهانە نامۆیەدا گیروگرفتەکانمان لەکۆڵ بکاتەوە و پێداویستییەکانمان بۆ فەراهەم بهێنێت؟ ئایا تۆ هیچ تروسکاییەکی هیوا و ئومێد لەو بوونەوەرە لاواز و کۆڵەوارانەوە شك دەبەیت کە لە زمانیان تێناگەین و ئەوانیش گوێ بۆ ئێمە ڕاناگرن؟.. پاشان ئەو کەسەی کە ئەم جیهانە مەزنەی لە شێوەی وڵاتێکی ڕێك و لە شکڵی شارێکی قەشەنگ و لە ڕوخساری کۆشکێکی ناوازەدا بنیاتناوە و، چەشنی گەنجینەیەکی پڕ لە شتانی دەراسا(خارق) بەکاریهێناوە و، بە قەشەنگترین ئارایشت و جوانی ڕازاندوویەتەوە و، هەموو گۆشە و سووچ و لایەنێکیشی بە چەندەها موعجیزاتی پڕ لە دانست و واتای بەرز و بڵند ئارایشت داوە.. ئەو بنیاتنەرەی کە خاوەنی ئەم هەموو شکۆمەندی و مەزنییەیە و، ئێمە و ئەم دەوروبەرەی ئێمەشی هێناوەتە ئێرە.. ئەو کەسە = بێ هیچ گومانێك = نیازێکی بەم گشت کارانە هەیە و هیچیان هەڕەمەکی و بێمەبەست نین. کەواتە دەبێ ئێمە لە پێش هەموو شتێکدا بە باشی بیناسین و پاشان هەر لە ڕێی خۆیەوە بزانین چیی لە ئێمە دەوێ و داوای چیمان لـێ دەکات؟

هاوڕێکەی پێیوت:

= واز لەم قسانە بهێنە! من باوەڕ ناکەم یەکێکی تاکی تەنیا هەبێت ئەم جیهانە ناوازەیە بەڕێوە ببات!

وەڵامی دایەوە:

= کاکی هاوڕێم! لەسەرخۆبە! کەمێ گوێم لێ ڕابگرە. گەر ئێمە ناسینی ئەو پشت گوێ بخەین ئەوا = وەك ئاشکرایە = هیچ دەستکەوتێکمان نابێت. بەڵام گەر هەر زیانێك لەو پشت گوێخستنەدا ببێت، زیانێکی گەلێ گەورە دەبێت. خۆ ئەگەر بە پێچەوانەشەوە، بۆ ناسینی تەقالا بدەین و لە ئەنجامدا بیناسین دووچاری هیچ چەشنە گیروگرفتێك نابین و زیانیشمان پێ ناگات، بەڵکو گەلێ سوودی گەورە و مەزنیشمان دەستگیر دەبێت. کەواتە ئێمە کارێکی گەلێ نابەجێ و نەشیاو دەکەین گەر هەر ئاوا بمێنینەوە و بایەخ بە ناسینی ئەو نەدەین.

بەڵام هاوڕێ بێئاگاکەی وتی:

= من لەم قسانەدا لەگەڵت نیم! من حەوانەوە و شادیی خۆم لەوەدا دەبینم کە هەرگیز بیر لەم شتانە نەکەمەوە و، ئەو بنیاتنەرە ناوازەیەش نەناسم کە تۆ لێی دەدوێیت! هیچ داخوازێك شك نابەم کە خۆم لە شتێكدا ماندوو بکەم ژیریم وەری نەگرێت و پەیی پێ نەبات، بەڵکو پێموایە هەموو ئەم کارانەی دەیانبینین تێکڕا بەرهەمی "ڕێکەوت"ن و چەند شتێکی تێهەڵکێشن و لە ڕەفتار و کاروباریشیاندا بۆ خۆیان سەربەست و سەربەخۆن! من چیم لەم شتانە داوە؟

ژیرەکەیان وەڵامی دایەوە:

= دەترسم ئەم سەرسەختییەی تۆ ئێمەش و کەسانی تریش دووچاری چەندین گیروگرفت و دەردیسەری بکات! چونکە ئایا هەر لە ئەنجامی هەرزەیی مرۆڤێکی بەدبەخت و، ڕەفتاری چەواشە و نەفامانەی کەسێکی لەڕێلادەری وەك تۆوە نەبوو کە چەندەها شاری ئاوەدان، وێران و کاول کران؟!

جارێکی تر هاوڕێ بێئاگاکەی لێی ڕاپەڕی و وتی:

= با بە یەکجاری ئەم بابەتە ببڕینەوە و ئەم باسە یەكلایی بکەینەوە. یان دەبێ بە چەشنێکی گومان‌نەهێڵ بۆم بچەسپێنیت کە ئەم وڵاتە خاوەن و بنیاتنەرێکی تاك و تەنیای هەیە، یاخود وازم لێ بهێنە و کارت بەسەرمەوە نەبێت!

هاوڕێکەی وەڵامی دایەوە:

= مادەم تۆ = ئەی هاوڕێکەم! = تا ڕادەی شێتی و وڕێنەکردن لەسەر کەللەڕەقی و سەرسەختیی خۆت سوور و بەردەوامیت، بە ئەندازەیەکی ئەوتۆ کە لەوانەیە ئەم سەرسەختی‌یەت ئێمەش و وڵاتەکەش گرفتاری فەنا و وێرانی بکات، ئەوا من "دوازدە" بەڵگە دەخەمە پێش‌چاوت تاکو بۆت بچەسپێنم کە ئەم جیهانەی لە ناوازەیی‌دا وەك کۆشك وایە و، ئەم وڵاتەش کە لە ڕێك‌وپێکی‌دا دەڵێی شارێکی ئاوەدانە، بنیاتنەرێکی ناوازە و داهێنەرێکی تاك و تەنیای هەیە، کە هەر تەنها ئەوە گشت کاروبارەکانی ئێرە دەسازێنێت و بەڕێوەیان دەبات، بە ڕادەیەك کە هەر بە چاوی خۆت هیچ ناتەواوی و نەنگی‌یەك لە هیچ شتێك‌دا نابینیت. ئەو بنیاتنەرەی کە ئێمە نایبینین، ئەو ئێمەش و هەموو شتێکی تریش دەبینێت و گشت گوفتارێك دەبیستێ و سەرجەمی کارەکانیشی دەراسا و قەشەنگ و نیشانەی زانستن. ئەم بوونەوەرانەش = کە ئێمە لە زمانیان حاڵی‌نابین = چەند ئەرك پێ‌سپێرراو و کارمەندێکن لە وڵاتەکەی ئەودا کاردەکەن و ئاوەدانی دەکەنەوە.

بەڵگەی یەکەم:

وەرە ئەی هاوڕێکەم! با پێکەوە سەرنج لە شتانی دەوروبەرمان بدەین، ئایا نابینیت دەستێکی پەنهان هەیە کە لە پشتی هەموو ڕووداوەکانەوە کار دەکات؟.. ئایا نابینیت ئەو شتەی کە هەر خاوەنی هیچ هێزێك نی‌یە و ناتوانێت خۆیشی هەڵبگرێت، کەچی هەزاران ئەوەندەی توانای خۆی کۆڵی قورسی لە کۆڵی خۆی ناوە و هەڵی‌گرتوون[1] ؟.. ئایا نابینیت ئەو شتەی کە خاوەنی هەست‌ونەست و پەی‌پێ‌بردن نی‌یە، کەچی کاری وا ڕادەپەڕێنێت کە لەوپەڕی دانایی‌دایە[2]؟ کەواتە ئەم شتانە بە سەربەخۆیی کار ناکەن، بەڵکو خاوەنێکی زاناو بنیاتنەر و دروستکەرێکی بەتوانایان هەیە لە پشتی پەردەوە بەڕێوەیان دەبات. چونکە گەر بهاتایە و سەربەخۆ بوونایە و کاروباری خۆیان بە دەستی خۆیان بوایە، ئەوا دەبوو هەموو شتێکی ئێرە خاوەنی موعجیزەیەکی دەراسا و لەعادەت‌بەدەر بوونایە. دیارە ئەمەش وڕێنەیەکی پووچی بێ کاکڵە و واتایە.

بەڵگەی دووهەم:

وەرە = ئەی هاورِیٚ‌کەم! = با بە وردی سەیری ئەم شتانە بکەین کە هەموو مەیدانەکانیان بە تەواوی رِازاندووەتەوە. چونکە لە یەکبەیەکی ئەو ئارایشتانەدا چەندین نیشانە و شتانی ئەوتۆ هەن کە هەواڵی خاوەنی ئەم جیهانەمان دەدەنیٚ و بۆ لای ئەو رِیٚنماییمان دەکەن، بە رِادەیەك کە دەڵیٚی یەکبەیەکی ئەو نیشانانە مۆر و تەمغە و سکەی خاوەنی ئەم جیهانەن، کت‌ومت وەك مۆر و تەمغەی پادشا کە بەڵگەن لەسەر بوونی و، چەشنی سکەی فەرمانرِەواش کە لەسەر دراوەکانی‌دا نەخشیٚنراوە و، مەزنی و سامو‌شکۆی پادشا و فەرمانرِەوامان پیٚ رِادەگەیەنن. گەر حەز دەکەیت بە رِوونی لەمە تیٚبگەیت، ئەوا فەرموو سەیری ئەم تەنۆلکە بچووکە بکە کە هیٚندە وردە نزیکە مرۆڤ نرخی نەزانیٚت و وەختە هەر بایەخی پیٚ نەدات[3] کەچی خاوەنەکەی چەندین "تۆپ" کووتاڵ و پارچەی چنراوی رِەنگاورِەنگ و پرِ لە نەخش‌ونیگاری سەرنجرِاکیٚشی لـیٚ دروست کردووە و، بەروبوومی لە حەڵوا و شیرینی‌یەکانیش بەتام‌ولەزەت‌تری لـیٚ دەرهیٚناوە، بە رِادەیەك کە ئەگەر هەزاران کەسی وەك ئیٚمە ئەو کووتاڵ و پارچە چنراوانە لەبەر بکەن و لەو خواردەمەنی‌یانەش بخۆن، هیٚشتا هەر تەواو نابن.

پاشان برِوانە، ئەوەتا بە دەستە غەیبی و پەنهانەکەشی ئەم ئاسن و گڵ و ئاو و خەڵووز و مس و زیٚرِ و زیوانە هەڵدەگریٚت و، پارچەیەك گۆشتیان لـیٚ پیٚك دەهیٚنیٚت[4]!

ئەی هاورِیٚی بیٚ‌ئاگام! ئەم کارانە تەنها تایبەتن بە کەسیٚکەوە کە جڵەوی ئەم وڵاتەی بەدەستە و هیچ شتیٚکی لـیٚ ون نابیٚت و، سەرجەمی شتانی ناو وڵاتیش ملکەچ و فەرمانبەرداری ویستی ئەون.

بەڵگەی سیٚهەم:

وەرە با سەیری دروست‌کراوە سەرسوورِهیٚن و بزۆکەکانی ئەو بکەین[5]. ئەوەتا هەریەکەیان بە جۆریٚك دروست‌کراوە کە دەڵیٚی نوسخەیەکی پوخت و بچووك‌کراوەی ئەم کۆشکە مەزنەی بەرچاومانە. چونکە هەرچی لە سەرجەمی کۆشکەکەدا هەیە لەم نوسخە پوختەیەش‌دا هەیە. جا ئایا دەگونجیٚ جگە لە

بنیاتنەر و دروستکەر و داهێنەری ئەم کۆشکە، کەسێکی تر هەبێ بتوانێت ئەو کۆشکە مەزن و زەبەلاحە بە بچووکی و پوختی لە ئامێر و مەکینەیەکی ئاوەها ورددا جێ بکاتەوە؟ ئایا دەگونجێ "بێمەبەستی" و "ڕێکەوت" لە جیهانێكدا ببینیت کە لە مەکینەیەکی بچووكدا جێی کرابێتەوە؟

واتە هەموو یەکێك لەو مەکینانەی دەیانبینیت، وەك نیشانەیەك وان کە بەڵگەن لەسەر دروستکەر و داهێنەری ناوازەیان، تەنانەت هەموو یەکێك لەو مەکینانە بەڵگەن لەسەر: ئەو دروستکەرە و، "بوون"ی ئەو ڕادەگەیەنن و، بە زمانی حاڵ دەڵێن:

(ئێمە داهێنراوی ئەو کەسەین کە ئەم جیهانەی بە ئاسانییەکی ڕەها داهێناوە، هەروەك ئێمەشی بە ئاسانیی ڕەها بەدیهێناوە).

بەڵگەی چوارەم:

ئەی برای سەرسەختم! وەرە با شتێکی لە هەموان سەرسووڕهێنەرترت پیشان بدەم! بڕوانە وا هەموو کاروبار و شتێکی ناو ئەم وڵاتە گۆڕانیان بەسەردا دێت، ئەوەتا بە چاوی خۆمان ئەم ئاڵوگۆڕانە دەبینین و هیچ شتێك لەوانەی کە لە بەرچاوماندان لەسەر ڕەوتی خۆیان نامێننەوە و هەموویان بەردەوام لە گۆڕان و نوێبوونەوەدان.

سەیری ئەم تەنە بێ گیانانە بکە کە لە بەرچاودان و خاوەنی هەستونەست و دارای ئاگا و شعووریش نین، دەڵێی هەریەکەیان شێوەی فەرمانڕەوایەکی تەواو بەدەستەڵاتیان لەخۆ گرتووە و ئەوانی تریش لە ژێر فەرمان و دەستەڵاتی ئەودان، بە ڕادەیەك کە دەڵێی هەموو یەکێك لەوان بەسەر ئەوانی تردا زاڵ و دەستەڵاتدارە! ئنجا سەیری ئەم مەکینەیەی نزیکی خۆشمان بکە[6] کە دەڵێی فەرمان دەردەکات و گشت پێداویستییەکانی = چ بۆ ئارایشتدانی خۆی و چ بۆ کارەکانی = بە پەلە لە دوورەوە دێن و پێویستییەکانی بۆ ئەنجام دەدەن.. هەروەها سەیری ئەو جەستە بێهەست و نەستەش بکە[7] کە دەڵێی بە یەك ئاماژەی پەنهانی خۆی مەزنترین تەن و جەستەی تر لە کاروبارەکانیدا دەخاتە کار و دەیانکات بە گوێڕایەڵی فەرمان و ئاماژەکانی خۆی..

ئیتر بۆخۆت شتانی تری ناو وڵات بەم دوو نموونەیە بپێوە و لێکبدەرەوە.

جا ئەگەر کاروباری ئەم وڵاتە بە دەست خاوەنەکەی خۆیەوە نەبێت، کە ئێمە نایبینین، ئەوا دەبێ هەرچی وردەکاری و کەماڵاتی داهێنەرەکەی هەن، تێکڕا بە هی دروستکراوەکان دابنرێن، ئیتر ئەو دروستکراوە چ بەردێك، یان گڵێك، یان زیندەوەرێك، یان مرۆڤێك، یاخود هەرکام لە بوونەوەران بێت!

خۆ ئەگەر ژیریی تۆ بەلایەوە دوور بێت کە داهێنەرێکی تاکی تەنیا خاوەنی ئەم وڵاتە بێت و بەڕێوەی ببات، ئەوا دەبێ ئەم ژیرییەت ملیۆنەها ملیۆن = بەڵکو بە ژمارەی بوونەوەران = دروستکەری داهێنەر قبووڵ بکات کە هەریەکەیان دژ و، هاووێنە و، بری(بدیل)ی خۆتێهەڵقورتێنەری کاروباری ئەوانی تر بێت!

کەچی ئەو ڕێسا وردە ناوازەیەی کە لە بەرچاودایە، داخوازی ئەوەیە هیچ شتێك لە کاروباری بەدیهێنەریدا خۆی هەڵنەقورتێنێت، چونکە هەر چەشنە دەستتێوەردان و خۆهەڵقورتاندنێك = با زۆر کەمیش بێت = لە لایەنی هەر شت و هەر کەسێکەوە ببوایە و لە هەر کارێکی ئەم وڵاتەدا ڕووی بدایە، ئەوا بە ڕوونی ئاسەوارەکانی دەردەکەوت و ئاشکرا دەبوو. ئەوەتا گەر لە گوندێکدا دوو کوێخا و لە شارێکدا دوو پارێزگار و، لە وڵاتێکدا دوو پادشا هەبن، ئەوا هەموو کاروبار و شتانی ئەو شوێنە بە تەواوی گرفتاری شپرزی دەبن و بە چەشنێکی هەڕەمەکی و بەرباد ئاوێتە و تێکەڵ و پێکەڵی یەکتر دەردەچن.. جا ئایا چۆن دەگونجێ چەندەها فەرمانڕەوای لەژمارەبەدەر لە وڵاتێکدا بن کە لەوپەڕی ڕێکوپێکی و ناوازەییدا بێت؟!

بەڵگەی پێنجەم:

ئەی هاوڕێی بەگومانم! وەرە با سەرنجی نەخش‌ونیگارەکانی ئەم کۆشکە مەزنە بدەین و، بە وردی بۆ ئارایشتەکانی ئەم شارە ئاوەدانە بڕوانین و، ڕێسای ناوازەی ئەم وڵاتە فراوانە ببینین و، بیر لە سنعەتی پڕ لە وردەکاریی ئەم جیهانە بکەینەوە.. ئەوەتا دەبینین کە ئەم نەخش‌ونیگارانە ئەگەر نووسینی قەڵەمی خاوەنە ناوازەکەی خۆیان نەبن، کە موعجیزات و داهێنانی ئەو سنووریان بۆ نییە و، نووسین و نەخشاندنیان بدرێتە پاڵ "هۆکارە بێهەستەکان" و "ڕێکەوتی

کت‌و کوێر" و "سروشتی کەڕولاڵ"، ئەوا دەبێ ئەو کاتە لە نێو هەموو بەرد و گژو گیایە کی ئەم و ڵاتەدا وێنە کێشێکی خاوەن ئیعجاز و نووسەرێکی ناوازەی ئەوتۆ هەبێت کە بتوانێت لەناو یەك دانە پیت‌دا هەزاران کتێب بنووسێت و، لە دووتوێی تەنها یەك نەخش و نیگاریش‌دا ملیۆنەها کاری وردی ناوازە دابنێت! چونکە هەر بە چاوی خۆت دەبینیت کە ئەو "نەخش"ەی لەم خشتەی بەردەمت‌دایە[8] هەموو نەخش‌و‌نیگارە کانی ناو کۆشکی تێدا کۆکراوەتەوە و سەرجەمی یاسا و ڕێسا و پلان و پرۆگرامە کانی شاری تێدا دانراوە. واتە هەر تەنها بەدیهێنانی ئەم نەخش‌و‌نیگارە ناوازە و ڕەنگینانە، موعجیزەیە کی مەزنی کت‌ومت وەك بەدیهێنانی خودی و ڵاتە کە وایە. چونکە هەموو سنعەتێکی ناوازە، ئاگانامەیە کی وەهایە کە وەسفە کانی بەدیهێنەری داهێنکار و ناوازەی خۆی ئاشکرا دە کات و، گشت نەخش‌و‌نیگارێکی جوانیش مۆرێکی ڕوون و لە بەرچاوە لەو مۆرە زۆر و زەبەندانەی ئەو بەدیهێنەرە ناوازە و داهێنکارە.

جا مادەم هەرگیز ناگونجێ کە هیچ پیتێکی نووسراو بەڵگە نەبێت لەسەر نووسەرە کەی‌و، هیچ نەخش‌و‌نیگارێکیش هەواڵی نەخشە کێشە کەمان پێ ڕانە گەیەنێت.. ئەدی چۆن ئەو پیتە ناوازەیەی کە کتێبێکی مەزنی تێدا نووسراوە، نابێت بە بەڵگە لەسەر نووسەرە کەی و، ئەو نەخش و نیگارانەش نەخشە کێشە کەیان ناناسێنن، کە هەر یە کێکیان هەزاران نەخش و نیگاری وردی تێدا نەخشێنراوە؟! ئایا بەڵگەبوونی ئەم چەشنە پیت و نەخش و نیگارانە لەسەر نووسەر و نەخشە کێشە کەیان ڕوون‌تر نی‌یە لەچاو بەڵگەبوونیان لەسەر بوونی خۆیان؟!

بەڵگەی شەشەم:

وەرە ئەی هاوڕێ کەم! با پێکەوە گەشتێك بەناو ئەم دەشتایی‌یە بەرین و ڕاخراوەی بەردەممان‌دا بکەین[9].. ئا ئەوە چیایە کی بەرزی گەردن کەشە، با برۆین پیای‌دا سەربکەوین، تاکو لەوێ بتوانین بە ئاسانی سەیری هەموو لایەك بکەین و، با چاویلکەی گەورە کەر و دووربین لەگەڵ خۆمان‌دا ببەین، چونکە ئەم و ڵاتە هێندە شتی سەیر و سەرسووڕهێن و ڕووداوی ناوازەی وای تێدایە کە بە ئەندێشەی هیچ کەسێك‌دا نەهاتوون..

سەیری ئەو چیا و دەشتایی و شارە ئاوەدانانە بکە، لە ڕاستیدا کارێکی گەلێ سەرسووڕهێنە کە دەیانبینیت بە جارێ هەموویان دەگۆڕرێن و لەسەر شێوە و باری پێشوویان نامێنن.. تەنانەت ملیۆنەها کاروباری ئاڵۆز و تێهەڵکێش دەبینیت کە بەوپەڕی ڕێساو ڕێكوپێکییەوە ئاڵوگۆڕیان بەسەردا دێت، دەڵێی ملیۆنەها تۆپە کوتاڵ و پارچەی ڕەنگاوڕەنگی نەخشین لە هەموو دەم و کات و ساتێكدا لە بەردەمماندا دەچنرێن.. بە ڕاستی ئەم ئاڵوگۆڕانە گەلێ سەرسووڕهێنەرن.. ئایا ئەو گوڵە خنجیلە و ناسکۆڵانەی کە بە زەردەخەنەوە بۆ ئێمەیان دەڕوانی و ماوەیەك بوو لەگەڵیاندا ڕاهاتبووین و گەلێ دڵمان پێیان دەکرایەوە، ئێستا کوان؟ لە کوێن؟ ئاشکرایە هەموویان ڕۆشتن و، چەندین گوڵی قەشەنگ و ڕەنگینی تریان هاتەجێ کە هەرچەند شێوەیان لەوانی پێشوو جیایە بەڵام هەموویان لە ماهییەتدا هاووێنەی یەکترین. وەك بڵێی ئەم دەشتاییە بەرین و چیا گەردنکەشانەی بەردەممان چەند لاپەڕەیەکی پەرتووکێك بن کە بە بێ هیچ هەڵەیەك و بەوپەڕی ڕێكوپێکی چەندەها کتێب لە هەموو لاپەڕەیەکیدا بنووسرێن و پاشان بکوژێنرێنەوە و ئنجا سەرلەنوێ هی تریان لە جێدا بنووسرێتەوە..

جا ئەی هاوڕێی بەڕێزم! ئایا تۆ پێتوایە ئەم ئاڵوگۆڕانەی کە ئاوا بە ڕێسا و تەرازووکاری بەسەر ئەو بارودۆخانەدا دێن، هەڕەمەکی بن و لە خۆڕا ڕوو بدەن؟ ئایا کاری وا لە هەموو مەحاڵێك مەحاڵتر نییە؟

هەرگیز ناگونجێ ڕوودانی ئەم ئاڵوگۆڕانەی بەردەممان کە بەوپەڕی سنعەتکاری و وردی ئەنجام دەدرێن، بدرێنە پاڵ خودی ئەو شتانە تاکو خۆیان لە خۆڕا ئەنجامیان بدەن، نەخێر هەرگیز ناگونجێ، چونکە کاری وا مەحاڵێکی ڕوون و ئاشکرایە، بەڵکو ئەو ئاڵوگۆڕانە ئەوەندە بەڵگەیەکی ڕوونن لەسەر دروستکەر و کارسازی ناوازەی خۆیان گەلێ ڕوونتر لەچاو ئەوەی کە بەڵگەی بوونی خۆیانن! چونکە ئەو ئاڵوگۆڕانە بۆمان دەردەخەن کە دروستکەر و بەدیهێنەریان هیچ کارێکی بەلاوە قورس و گران نییە، نووسینی هەزاران کتێبی وەك نووسینی تەنها یەك پیت پێ ئاسانە.

پاشان = برام! = سەرنج لە هەموو لایەك بدە. دەبینی بەدیهێنەری مەزن بە "دانایی"یەکی تەواو هەموو شتێکی لە جێی شیاوی خۆیدا داناوە و، ئنجا بە لوتف و چاکەی فراوان و گشتیی خۆیشی، نیعمەت و بەخشایشەکانی خۆی بە هەموو شتێك داوە و، پاشان هەروەك دەرگای نیعمەت و بەخششە فراوانەکانی خۆی لە بەردەم هەموو شتێكدا کردووەتەوە، بە هەمان جۆر پێداویستی و حەز و ئارەزووەکانی هەموو شتێکیشی دابین‌کردووە و، هەر شتێك مایەی دڵنیایی هەر بەدیهێنراوێك بێت، ئەو بەدیهێنەرە مەزنە بۆی دەنێرێت و شادی دەکات پێی.

لە هەمان کاتیشدا چەندین سفرە و خوانی ڕازاوەی پڕ لە بەخشش بۆ گشت بەدیهێنراوانی ڕادەخات، تەنانەت چەندەها نیعمەتی لەسنووربەدەر بە بوونەوەرانی زیندەوەر و ڕووەکی ئەم وڵاتە دەبەخشێت، بەڵکو لەوەش زیاتر، ئەوەتا نیعمەتی لەبار و شیاوی هەموو یەکێك هەر بەناو و شێوەی خۆی و بێ هیچ هەڵە و لەبیرچوونێك، دەنێرێت و بە دەستی دەگەیەنێت.

جا ئایا مەحاڵی لەوە مەزن‌تر هەیە کە پێت وابێت "ڕێکەوت" = با بە ئەندازەیەکی گەلێ بچووك و کەمیش بێ = دەستی لەم کارانەدا هەبێت؟.. یان هەندێ بێ‌مەبەستی و هەڕەمەکێتی ئاوێتەیان ببێت؟.. یاخود جگە لە بەدیهێنەری ناوازەی خۆیان کەسێکی تر خۆی لە کاروباری وڵاتدا هەڵقورتاندبێت؟.. یان تەسەووری ئەوە بکرێت کە سەرجەمی شتانی ناو وڵات ملکەچی ئەو نەبن؟

کاکی هاوڕێم! ئایا دەتوانیت هیچ پەڵپ و بەهانەیەك بۆ ئینکاری کردنی ئەمانەی دەیانبینیت، بدۆزیتەوە؟!

بەڵگەی حەوتەم:

ئەی هاوڕێی بەڕێزم! با واز لە شتانی هەندەکی(جزئي) بهێنین و، سەرنج لەم جیهانە سەرسووڕهێنە بدەین و، هەموو بارودۆخێکی گشت بەشە بەرامبەر یەکەکانیان ببینین.. چونکە ئەم جیهانە ناوازەیە هێندە ڕێسای گشتی و هەمەلایەنە و ڕێك‌وپێکیی تەواوی تێدایە کە دەڵێی هەموو شتێکی ناوی: بکەر و، زیندوو و، دارای ئیختیارە و، سەرپەرشتیکاری ڕێسای سەرجەمی وڵاتە بەگشتی و، جم‌وجووڵەکانیشی لەگەڵ ڕێسای گشتیدا هێندە تەباو گونجاون، کە تەنانەت

ئەو شتانەش بە ڕواڵەت وا دەنوێنن لە یەکترەوە دوور بن، لە ڕاستیدا یەكبەیەکیان بۆ هاوکاری و پشتگیریی یەکتر هەوڵ دەدەن و تێدەکۆشن.

بڕوانە! وا کاروانێکی بەسام و شکۆ لە جیهانی پەنهانی غەیبەوە ڕووەو ئێمە بەڕێوەیە و دەفری پڕ لە ڕۆزیی زیندەوەرانی پێیە[10].. پاشان سەیری ئەو چرا ڕووناکیبەخشە بکە[11] کە بە گومەزی ئاسماندا هەڵواسراوە و ڕووناکی بە هەموان دەبەخشێت و ئەو خۆراکانەش پێدەگەیەنێت کە بە دەزوولەیەکی باریك[12] هەڵواسراون و بە دەستێکی پەنهان ڕووبەڕووی ئەو چرایە ڕاگیراون.

ئایا لەگەڵ مندا ئاوڕێك لەم زیندەوەرە دەستەوسان و لەڕ و لاوازانە نادەیتەوە کە بەهۆی ترومپایەکی هەڵواسراو لە ئاستی سەریاندا[13] خۆراکێکی پوخت و خاوێن بەرەو دەمیان ڕەوانەکراوە و تەنها ئەوەندە ئەرك دەکەوێتە ئەستۆیانەوە کە دەم لەو ترومپایانە بدەن تاکو ئەو خۆراکەیان پێ بگات؟

لەمانەی پێشەوە دەگەینە ئەو ئەنجامەی کە:

هەرچی کەرەسە و شتی ناو جیهان هەیە لە بارودۆخ و شێوەیەکی وادایە کە دەڵێی ڕووەو ئەوانی تر دەڕوانێت و بەهانایانەوە دەڕوات، یان دەڵێی چاوی لەوی ترە و پشتی دەگرێت و هاوکاریی لەگەڵدا دەکات. کەواتە هەموو یەکێك لە بوونەوەرانی ناو ئەم جیهانە، تەواوکەر و پشتگیری ئەوانی ترەو، شان بە شانی یەکتر ڕووەو ئامانجی گشتی بە ڕێی ژیاندا دەڕۆن. بۆ خۆت ئەمە بکە بە نموونەیەك و شتانی تری ناو ئەم جیهانەی پێ لێك بدەرەوە.

جا ئەم دیاردانە، بە جۆرێکی گومانبڕ و بە دڵنیایی تەواو، ڕێنماییمان دەکەن بۆ ئەوەی کە: هەرچی شتی ناو ئەم کۆشکە سەرسووڕهێنەرە هەیە، گوێڕایەڵ و ملکەچی خاوەنە بەتوانا و دروستکەرە ناوازەکەی خۆیەتی و، بە ناوی ئەو خاوەنەی و لە پێناوی ئەودا کار دەکەن، تەنانەت هەموو شتێکی ناو ئەم جیهانە وەك سەربازێکی ئامادە و گوێڕایەڵی چاوەڕێی فەرمان وایە، چونکە هەموو شتێك بەهۆی هێز و توانای خاوەنەکەیەوە سەرجەمی ئەو ئەرك و کارانە ڕادەپەڕێنێت کە پێی سپێرراون، ئەوەتا بە فەرمانی ئەو دەجووڵێتەوە و.. بەپێی دانایی ئەو کارەکانی ڕێك دەخات و.. بە فەزڵ و بەخشایشی ئەویش هاوکاری

لەگەڵ شتانی دەوروبەری خۆیدا دەکات و.. هەر بە میهرەبانیی ئەویش فریای شتان و کەسانی تر دەکەوێت.

جا ئەی برای بەڕێزم! ئەگەر دەتوانیت هەر جۆرە ڕەخنە و پەلـپ و بەهانە و گومانێك لەم بەڵگەیەدا بدۆزیتەوە، فەرموو بیخەرە ڕوو!

بەڵگەی هەشتەم:

وەرە ئەی ئەو هاوڕێیەم کە چەشنی دەروونی بەدخوازم وایە و خۆی بە ژیر و تێگەیشتوو لە قەڵەم دەدات و گومانی باشی بە خۆی هەیە!

کاکی هاوڕێم! دەتبینم حەزت لە ناسینی خاوەنی ئەم کۆشکە ناوازەیە نی‌یە، کە لە ڕاستی‌دا هەموو شتێك بەڵگەیە لەسەری و ئاماژەی بۆ دەکات و شایەتی لەسەر بوونی دەدات. تۆ چۆن پڕ کێشیی بەدرۆخستنەوەی ئەم گشت شایەتی‌یانە دەکەیت؟ خۆ گەر بتەوێ ئەو هەموو شایەتی‌یانە بەدرۆبخەیتەوە، ئەوا دەبێ ئینکاریی "بوون"ی خودی کۆشکەکەش بکەیت، تەنانەت دەبێ ڕایبگەیەنیت کە: نە کۆشك و نە وڵات و نە هیچ شتێك، دارای "بوون" نی‌یە! بەڵکو دەبێ ئینکاریی خۆیشت بکەیت و بە "نەبوو" لە قەڵەمی بدەیت! یان دەبێ بۆ لای فام و ژیریی خۆت بگەڕێیتەوە و بە باشی گوێ لە من ڕابگریت. وا ئێستا من ئەم دیمەنەت پێش چاو دەخەم:

سەرنج لەم "توخم"(العناصر)انە" بدە[14] کە لە هەموو لایەکی ئەم وڵاتەدا هەن و لە گشت شوێنێکی ئەم کۆشکەدا دەست دەکەون، ئاشکرایشە کە هەر شتێك لەم وڵاتەدا بەرهەم دەهێنرێت، هەموویان لەو ماددە و توخمانە دروست دەکرێن. کەواتە ئەو کەسەی خاوەنی ئەو توخم و ماددانە بێت هەر ئەو خاوەنی سەرجەمی ئەو شتانەشە کە لەم وڵات و کۆشکەدا دروست دەکرێن و بەرهەم دەهێنرێن. چونکە هەرکەسێك خاوەنی کێڵگەیەك بێت دیارە خاوەنی داهاتەکانیشیەتی و، گەر کەسێکیش خاوەنی دەریایەك بێت هەموو شتانی ناو دەریاکەش هی ئەو دەبن.

پاشان = ئەی هاوڕێکەم! = سەیری ئەم پارچە و کووتاڵە چنراوە ڕەنگاوڕەنگ و بە گوڵزار ئارایشتدراوانە بکە، ئەوەتا هەموویان لە یەك ماددە دروست

دەکرێن. کەواتە ئەو کەسەی ماددەکەی ئامادە کردووە و ڕستوویەتی دەبێ یەك کەس بێت، چونکە ئەو سنعەتە هەرگیز بوار نادات چەند دەستێك لە دروستکردنیدا هاوبەش بووبن. کەواتە ئەو کووتاڵە چنراوانە تایبەتن بەو یەك کەسە تاك و تەنیایەوە.

پاشان ئاوڕێك لەمە بدەرەوە کە دەبینیت: نەژاد و ڕەگەزەکانی ئەم کووتاڵە چنراوانە لە هەموو جێگایەکی ئەم جیهانە سەرسووڕهێنەرەدا هەن و لە گشت شوێنێکدا پەرش‌وبڵاون، بە ڕادەیەك کە هەر هەموویان پێکەوە و بە جۆرێکی تێهەڵکێش و لە یەك کاتدا و بە یەك چەشن لە هەموو جێیەکدا دەچنرێن و ئامادە دەکرێن. ئەمەش بەڵگەی ئەوەیە کە: سەرجەمی ئەوانە کرداری یەك کەسی بکەری تاك و تەنیایە. ئەوەتا هەر هەموویان بە فەرمانی یەك فەرماندە دەجووڵێنەوە. دەنا گەر وا نەبێ، کارێکی گەلێ مەحاڵ دەبێت کە تەبایی تەواوەتی و یەککەوتنی ئاوا ڕوون و ئاشکرا لە یەك کاتدا و بە یەك چەشن و چۆنێتیو شێوە لە هەموو جێیەکدا ڕووبدات. لەبەر ئەمانە، هەر شتێك لەم جیهان و کۆشکەدا بە وردی و ڕێك‌وپێکی دروستکرابێت، دەبێت بە بەڵگەیەکی ڕوون لەسەر بوونی ئەو بکەر و دروستکەرەی کە ئێمە نایبینین، بەڵکو بە ئاشکرا و ڕاشکاوی بوونی ئەو ڕادەگەیەنێت، تەنانەت هەموو پارچە کووتاڵێکی چنراوی بە گوڵ نەخشێنراو، هەروەها گشت مەکینەیەکی ناوازە و هەموو خۆراکێکی بەتام = لە ڕاستیدا = نیشانە و مۆر و بەڵگەو تەمغەی دروستکەر و بەدیهێنەرە موعجیزەکارەکەیەتی و، هەریەکەیان بە زمانی حاڵ دەڵێن:

(ئەو کەسەی منی دروستکردووە، هەر ئەو خاوەنی ئەو جێگایەشە کە منی تێدام).

هەموو نەخش‌ونیگارێکیش دەڵێت :

(ئەو کەسەی منی چنیوە و نەخشاندوومی، هەر تەنها ئەو کەسە ئەو تۆپە کووتاڵەشی چنیوە کە من بەشێکم لێی).

هەموو پارووێك خۆراکی بەلەزەتیش دەڵێت :

(ئەو کەسەی دروستم دەکات و پێمدەگەیەنێت، هەر ئەو خاوەنی ئەو مەنجەڵەیشە کە منی تێدا دەکوڵێنێت).

گشت ئامێرێکیش دەڵێت :

(ئەو کەسەی منی دروست کردووە، هەر ئەو خاوەنی سەرجەمی هاووێنەکانی منیشە لە هەموو جیهاندا، واتە تەنها ئەو کەسە دەتوانێت خاوەنی ئێمە بێت کە خاوەنی ئەم وڵات و کۆشکەیە).

هەموو ئەمانەش بە وێنەی ئەوەی کە هەر کەسێك لافی خاوەنێتیی قۆپچەکانی بەرگی سەربازی و دانانی دروشمی دەوڵەت لەسەریان، لێ بدات، دەبێ خاوەنی ڕاستەقینەی سەرجەمی کارگەکانی ئەو قۆپچە سەربازی‌یە دروشم لەسەرنەخشاوانە بێت، دەنا لافلێدانێکی درۆینە دەردەچێت و لەسەر ئەو ڕەفتار و گوفتارەی ڕووبەڕووی سزا دەبێتەوە.

پوختەی ئەم قسانە ئەوەیە کە:

هەروەك توخمەکانی ناو ئەم وڵاتە لە هەموو سووچ و شوێنێکی وڵاتدا پەرش‌وبڵاون و، ئەمەش دەبێت بە بەڵگەی ئەوەی کە خاوەنی هەموویان یەکێکە و سەرجەمی شتانی ناو وڵات موڵکی ئەون.. بە هەمان جۆر، دروستکراوانی زۆر و زەبەندە و پەرش و بڵاوی گشت لایەکی وڵاتیش (لەبەر ئەوەی لە یەك دەچن و یەك نیشانە و یەك یاسا لە دروستبوونیاندا دەردەکەوێت) هەموویان بەڵگەن لەسەر ئەوەی کە تەنها یەك کەس هەیە بەسەریاندا زاڵە و هەموویان دروست دەکات.

کاکی هاوڕێم! لەم جیهانەدا نیشانەی "یەکتایی" گەلێ ڕوونە و بەڵگەی "تەوحید"یش یەکجار ئاشکرایە، چونکە هەندێ شت هەن هەرچەند یەکێکن، کەچی لە هەموو جێیەکی جیهاندا هەن.. بەشێکی تری شتانیش وێڕای جۆراوجۆری و جیاوازیی شکڵ و شێوەیان، کەچی لەگەڵ هاووێنەکانیشیاندا = بەهۆی لەیەكچوونیان و بڵاوبوونیان لە هەموو جێیەکدا = هاوجۆری(وحدة نوعية)یەك پێكدەهێنن.

جا لەبەر ئەوەی "یەكبوون" لە شتاندا = وەك ئاشكرایە = بەڵگەی یەكبوونی دروستكەریانە، ئەوا دەبێ دروستكەر و خاوەنی هەموو ئەو شتانە یەكێكی تاك و تەنیا بێت.

ئنجا وێڕای ئەمانەش، بە چاوی خۆت دەبینیت كە چەندین دیاریی بەنرخمان لە پشتی پەردەی غەیبەوە پێشكەش دەكرێت و، چەندەها پەت و تاڵە دەزوویش[15] لە پشتی ئەو پەردە پەنهانەوە شۆڕ دەبنەوە كە چەندین نیعمەت و چاكە و بەخشایشی لە ئەڵماس و زومڕووت بەنرختریان پێدا هەڵواسراون.

كەواتە بۆخۆت گێژی و گەلحۆیی ئەو مرۆڤە هەڵبسەنگێنە كە ئەو كەسە ناناسێت وا ئەم هەموو كاروبارە سەرسووڕهێنانە بەڕێوەدەبات و ئەم گشت دیارییە ناوازانەش پێشكەش دەكات! هەروەها مەودای بەدبەختیی ئەو كەسەش لێك‌بدەرەوە كە شوكرانەبژێریی ئەو نیعمەتانە ئەنجام‌نادات! چونكە ئەو جۆرە مرۆڤە نەفامی و نەزانییەكەی دەیگەیەنێتە ئەو ڕادەیەی كە چەند وتەیەكی وڕێنەئاسای لە زار دەربچێت و = بۆ نموونە = بڵێت: ئەو مروارییە ڕازاوانە هەرخۆیان خۆیانیان دروست كردووە! واتە نەزانییەكەی لە ڕادەیەكی ئەوتۆدایە كە ئەو مرۆڤە ڕاپێچ دەكات بۆ ئەوەی: واتا و ناوەرۆكی "پادشا" بە هەموو یەكێك لەو پەت و دەزووە شۆڕەوەبووانە ببەخشێت! كەچی ئێمە دەبینین لە ڕاستیدا دەستێكی غەیبیی پەنهان بۆ ئەو پەتانە ڕادەكێشرێت و دروستیان دەكات و دیارییەكانیشیان پێدا هەڵدەواسێت. واتە هەرچی شت لەناو ئەم كۆشكەدا هەیە، چەندە بەڵگەیەكی ڕوونە لەسەر "بوون"ی خۆی، ئەوەندە زیاتریش بەڵگەیە لەسەر بوونی داهێنەرە ناوازەكەی.

جا ئەی كاكی هاوڕێم! گەر تۆ ئەو داهێنەرە ناوازەیە بە تەواوی و ڕاستی نەناسیت، ئەوا دەكەویتە پلەیەكی گەلـێ نزمتر لە هی ئاژەڵان، چونكە ئەو كاتە ناچاری ئینكاری كردنی "بوون"ی ئەم هەموو شتانەی ناو كۆشك و وڵات دەبیت!

بەڵگەی نۆهەم:

ئەی ئەو هاوڕێیەی كە بڕیارەكانی بە هەڕەمەكی دەردەكات!

تۆ نە خاوەنی ئەم کۆشکە دەناسیت و نە حەزیشت لە ناسینی هەیە، چونکە بە دووری دەزانیت خاوەنێکی هەبێت و، ئنجا لەبەر ئەوەش کە "ژیری"ت سەبارەت بە پەیبردنی بەم موعجیزاتە ڕوون و کارە ناوازە و ڕەنگینانە دەستەوسان ماوە، ئەوا ڕێی ئینکاری کردنی حاڵەتەکانی خاوەنی کۆشکت گرتووەتەبەر، کەچی لە ڕاستیدا دووریی ڕاستەقینە و گیروگرفتی دژوار و کێشەی قورس و زۆر و زەبەندە = بەپێی لێکۆڵینەوەی ژیریی مرۆڤ = تەنها لە: نەناسینی خاوەنی ئەم کۆشکەدایە. چونکە نەناسینی ئەو، لە ئەنجامدا ناچاری ئینکاری کردنی سەرجەمی ئەم ماددە و کەرەسە زەبەندانەی بەرچاومانت دەکات، کە بە نرخێکی هەرزان و زۆرییەکی لەڕادەبەدەر بۆت ئامادە کراون.. بەڵام گەر ئێمە ئەو خاوەن کۆشکە بناسین، قبووڵ کردن و سەلماندنی بوونی شتانی ناو کۆشك و سەرجەمی ئەم جیهانە، دەبێت بە کارێکی تابڵێی ئاسان و، لەگەڵ ژیریی مرۆڤدا گونجاو دەردەچێت، بە ڕادەیەك کە دەڵێی هەموو شتانی ناو کۆشك یەك شتن. چونکە گەر ئەو نەبێت و نەیناسین ئەوا دەست کەوتنی هەموو شتێك دەبێتە کارێکی سەخت و لەڕادەبەدەر قورس و گران، بگرە ئەگەر ئەو نەبێت، هیچ کام لەو شتانە نابینیت کە ئێستا لە بەرچاوتدا بە زۆری دانراون! گەر حەز دەکەیت ئەمەت بە تەواوی بۆ ڕوون ببێتەوە، ئەوا فەرموو سەیری ئەو قوتووە مورەبایانە بکە کە لەم دەزوولەیەوە شۆڕبوونەتەوە[16] چونکە ئەوانە گەر بەرهەمی خانەی کولاندنی سەر بەو توانستە موعجیزەکارە نەبن، هەرگیز نەتدەتوانی = تەنانەت بە نرخێکی تابڵێی گرانیش = هیچ کامیانت دەست بکەوێت!

بەڵێ، دووری و گیروگرفت و قورسی و تیاچوون و کاری مەحاڵ، تەنها لەوەدایە کە ئەو نەناسرێت. چونکە گەر = بۆ نموونە = یەكبەیەکی بەرەکانی درەختێك پەیوەستەی چەند مەڵبەندێکی جیا جیا و پابەندی چەندین یاسای جۆراوجۆر بن، ئەوا بەدیهێنانی تەنها یەك دانە "بەر" بە ئەندازەی خودی درەختەکە قورس و پڕ لە کێشە و گیروگرفت دەبێت، بەڵام گەر بەدیهێنانی "بەری درەخت" بەپێی یەك یاسا و لە یەك سەرچاوەوە بێت، بەلای ژیرییەوە، بەدیهێنانی هەزار دانە "بەر" = ئەو کاتە = بە ئەندازەی یەك دانە "بەر" ئاسان دەبێت! کتومت چەشنی دابین کردنی کەرەسە و تەقەمەنییەکانی سوپا، کە

هەر کات لە یەك سەرچاوە و بە یەك یاسا و لە یەك کارگەوە ئەنجام بدرێت، بەلای ژێری‌یەوە کارێکی ئاسان و گونجاو دەبێت، بەڵام گەر هەموو یەکێکی سەربازەکانی سوپا بە یاسایەکی تایبەتی‌و لە سەرچاوەیەکی جیاواز و کارگەیەکی تایبەت بەو سەربازەوە کەرەسە و تەقەمەنی‌یەکانی بۆ ئامادە و دابین بکرێت، بە تەواوی کارەکە سەخت و پڕ لە کێشە دەبێت، بگرە ئەو کاتە تەنها یەك سەرباز بە ئەندازەی ژمارەی کەسانی سوپایەکی تەواو، پێویستی بە: کارگەی تەقەمەنی و، مەڵبەندی دابین‌کردنی کەرەسە و شمەك و، یاسای زۆری جۆراوجۆر دەبێت!

هەر بە وێنەی ئەم دوو نموونەیە، بەدیهێنانی شتانی ناو ئەم کۆشکە مەزن و، شارە ڕەنگین‌و، وڵاتە پێشکەوتوو و، جیهانە بەسام و شکۆیەش، گەر بدرێتە پاڵ یەکێکی تاکی تەنیا، ئەوا بەلای ژێری‌یەوە بەدیهێنانیان گەلێ ڕوون و ئاسان و بێ گیروگرفت دەبێت، بە ڕادەیەك کە ئەم زۆری‌یەی لە بەدیهێنانی شتاندا دەیبینیت جگە لە کاری ئەو تاك و تەنیایە بە هیچ شتێکی تر لێك‌نادرێتەوە!

بەڵام گەر ئەم کارە بە هی ئەو کەسە تاك و تەنیایە دانەنرێت، بەدیهێنانی تەنها یەك شت هێندە کارێکی دژوار دەبێت کە ئەگەر سەرجەمی دنیاشی لە پێناودا خەرج بکەیت هێشتا هەر ناگونجێ ئەو تەنها پێویستی‌یەت بۆ بەدی‌بهێنرێت.

بەڵگەی دەهەم:

کاکی هاوڕێم! ئەی ئەو کەسەی وردە وردە لە ویژدانەوە نزیك دەبێتەوە!

وا ماوەی پازدە ڕۆژە[17] ئێمە لێرەداین، جا ئەگەر هێشتا پاش ئەم ماوەیە ڕێسا و یاساکانی ئێرە شارەزا نەبین و پادشا و خاوەنەکەشی نەناسین، شایانی ڕووبەڕووبوونەوەی سزا دەبین. چونکە لەمەولا بواری بەهانە و بیانوومان نادرێت و، تەنها بۆ ماوەی ئەم پازدە ڕۆژە بوو کە مۆڵەت درابووین و دەستیان نەدەهێنایە ڕێمان. دەبێ بە بێ گومانی ئەوەش بزانین کە ئێمە لێرەدا بە تەواوی لە ڕەفتار و هەڵس‌وکەوتماندا سەربەست نیین، چونکە بەدیهاتووە پڕ لە وردەکاری‌یەکانی ئەم وڵاتەی کە ئێمەی تێداین هێندە وردی و نەرمونیانی‌و دەرس و پەندیان تێدایە کە مەزنیی پادشا و خاوەنەکەیان دەردەخەن، کەواتە سزا و تۆڵەسەندنەکانیش

دەبێ گەلێ توند و تیژ و سەخت بن. بۆ خۆت دەتوانیت مەزنی و توانستی خاوەنی وڵات لەمەوە تێبگەیت:

ئەو پادشا و خاوەنەی کە لێی دەدوێین، هەردەم بە ئەندازەی ئاسانیی ڕێکخستنی کۆشکێکی بەرز، ئەم جیهانە مەزنەش ڕێکدەخات و.. بە قەدەر سانایی بەڕێوەبردنی ماڵێکی بچووك، کاروباری ئەم جیهانە سەرسووڕهێنەرەش بەڕێوەدەبات و.. چەشنی ئاسانیی پڕکردن و خاڵی کردنەوەی دەفرێك، ئەم شارە ئاوەدانەش بەوپەڕی ڕێکی و تەواوی و دوور لە نوقسانی و بە داناییەکی تەواو، لە "دانیشتووان" پڕ دەکات و پاشان خاڵیشی دەکاتەوە و.. بە ئەندازەی ئاسانیی ڕاخستن و هەڵگرتنەوەی سفرە ئاساییەکانی خواردن و بە کەماڵی کەرەم و دەستی پەنهانی خۆیشی، لەم سەر و ئەو سەری جیهاندا سفرە و خوانی مەزن و ڕەنگاوڕەنگ[18] ڕادەخات و چەندین جۆر خۆراکی بەتام و چێژی لەسەر ئامادە دەکات و، پاشان ئەو سفرانە هەڵدەگرێتەوە و دەیانپێچێتەوە.. جا ئەگەر تۆ مرۆڤێکی وریا و زرنگ بیت، تێدەگەیت کە ئەم هەموو مەزنی و سام و شکۆیە: بەخشندەیی و سەخاوەتێکی لەڕادەبەدەر و بێسنوور دەردەخەن.

پاشان بڕوانە:

هەروەك ئەم شتانە شایەتی ڕاستگۆن لەسەر: مەزنی و زاڵبوون و، دەستەڵاتداری و پادشایی و تاك و تەنیایی خاوەنە بەتوانا و دەستەڵاتەکەی ئەم کۆشك و شارو وڵاتە، بە هەمان جۆر کاروانە یەك لە دوای یەك هاتووەکان و ئاڵوگۆڕە وەك یەکەکانیش بەڵگەن لەسەر بەردەوامی و مانەوەی ئەو پادشایە. چونکە سەرجەمی شتانی فانی و لەناوچووی ئەم وڵاتە، هاودەم لەگەڵ نەمانی خۆیاندا، هاوکارەکانی بوونیشیان دەڕۆن و نامێنن و تێکڕا پێکەوە تیادەچن، کەچی ئەو بوونەوەر و شتانەی کە دوا بە دوای ڕۆشتووان و کۆچکردووانی پێشوو دێن، هەموویان تازە و نوێن و، چەشنی ئەوانەی پێشوو دارای ئاسەواری سەربەخۆی خۆیانن.

کەواتە هیچ کام لەوانە کاری دەستی ئەو هۆکارانە نین و لەوانەوە پەیدا نەبوون، بەڵکو تێکڕا کاری ئەو کەسەن کە هەرگیز نەمانی بەسەردا نایەت! چونکە هەروەك بریسکانەوەی ئەو کەف و بلْقە ئاوانەی کە لە دوای لەناوچوونی

کەف و بلّقەکانی پێشووی جۆگە ئاوەکانەوە دێن تێمانده‌گەیەنن کە: بریسکانەوەی ئەمان لە کەف و بلّقە لەناوچووەکانەوە پەیدا نەبوون، بەڵکو هی سەرچاوەیەکی هەمیشە ڕووناکیبەخشن..

هەروەك ئەم بریسکانەوانە ئەمەمان تێدەگەیەنن، بە هەمان جۆر گۆڕانی ئەو کارانەی لێرەدا ڕوودەدەن بە خێراییەکی سەرسووڕهێن و، پاشان ڕەنگدانەوەی ئەو کارانەی دوای خۆیان بە هەمان ڕەنگ و سیفەتەکانی پێشووتر، بەڵگەن لەسەر ئەوەی ئەو کارانە درەوشانەوەی کەسێکن کە: هەمیشەییە و، لەناوناچێت و، گۆڕانی بەسەردا نایەت و، سەرجەمی شتانی تریش جگە لە سنعەت و ئاوێنە و نەخشی ئەو، هیچی تر نین!

بەڵگەی یازدەهەم:

وەرە ئەی کاکی هاوڕێم! با بەڵگەیەکت پیشان بدەم کە بە ئەندازەی گشت بەڵگەکانی پێشوو بەهێز و پتەوە.. با خۆمان بۆ گەشت و گوزارێکی دەریایی ئامادە بکەین و سواری کەشتییەك ببین[19].. با بڕۆین بۆ دوورگەیەکی دوور لە خۆمانەوە.. دەزانیت لەبەر چی بەرەو ئەوێ دەڕۆین؟ چونکە لەوێ کلیلی مەتەڵەکانی جیهان و نهێنییە داخراوە سەیرەکان دەست دەکەون، نابینیت ئەو حەشاماتە چاویان بڕیوەتە ئەوێ و بۆی دەڕوانن و چاوەڕوانی بەیاننامەیەکن کە لەوێ دەردەچێت و هەموویان فەرمانیان لەوێوە بۆ دێت؟..

وا دەستمان بە گەشتەکەمان کرد.. وا گەیشتین و پێمان خستە سەر خاکی دوورگەکە.. بە وردی = هاوڕێی ئازیزم! = بۆ سەرکردەی ئەو کۆبوونەوە بەسام و شکۆیە بڕوانە.. با کەمێك لێی بڕۆینە پێشەوە، تاکو لە نزیکەوە بیناسین. ئەوەتا زیاد لە هەزار دانە مەدالیای[20] بەنرخ و بەرزی بە بەرۆکەوەیە و، بە گوفتارێکی یەکجار خۆش و شیرین و پڕ لە متمانە و باوەڕبەخۆبوونەوە، دەدوێت. جا لەبەر ئەوەی من لە ماوەی پازدە ڕۆژی ڕابوردوودا شتێك لە بارەی لێدوانەکەی ئەو شارەزا بووم، وا منیش ئەو وتارەت تێدەگەیەنم:

ئەو سەرکردەیە سەبارەت بە پادشای خاوەن موعجیزاتی ئەم وڵاتەوە دەدوێت و، دەڵێت: (پادشا منی بۆ لای ئێوە ناردووە).

سەیری بکە، ئەوەتا چەندەها کاری دەراسا(خارق للعادة)ی سەیر و موعجیزاتی ئەوتۆ پیشان دەدات، هیچ گومانێك لەوەدا بۆ مرۆڤ ناهێڵنەوە کە ئەو سەرکردەیە بە تایبەتی لە لایەن ئەو پادشا مەزنەوە ڕەوانە کراوە. بە باشی گوێ لە قسە و گوفتارەکانی ڕابگرە، چونکە هەموو بوونەوەران، تەنانەت سەرجەمی وڵات بە وردی گوێیان لەو ڕاگرتووە و تێدەکۆشن وتارە شیرینەکەی ببیستن و ڕوخساری جوانیشی ببینن.

وا نەزانیت کە هەر تەنها گرۆی "مرۆڤ" گوێیان بۆ وتارەکەی ڕاگرتبێت، نەخێر، بەڵکو هەموو ئاژەڵەکان و گشت چیا و بوونەوەرە بێ گیانەکانیش گوێ لە فەرمانەکانی ڕادەگرنو لە سام و شکۆ و شەوقی ئەودا تەزوو بە جەستەیاندا دێت.. تەماشای درەختەکان بکە، با بزانیت کە چۆن فەرمانبەردار و ملکەچی فەرمانەکانی ئەون و بەرەو ئەو جێیە دەڕۆن کە ئەو سەرکردەیە ئاماژەیان بۆ دەکات.. لە هەر شوێنێك بیەوێت ئاو هەڵدەقوڵێنێت، تەنانەت لە نێوان پەنجەکانی خۆیشیەوە. خەڵکییش لەو ئاوە زوڵاڵە تێراو دەبن.. سەیری ئەو چرایە بکە کە بە بنمیچی ئەم وڵاتەدا هەڵواسراوە[21] تەنها بە ئاماژەبۆکردنێکی ئەو دەبێت بە دوو کەرتەوە. وەك بڵێی سەرانسەری وڵات و هەر شتێکی تێدایە بیناسن و بە دڵنیایی بزانن کە ئەم مرۆڤە سەرکردەیە: کارمەندێکە لە لایەن پادشاوە ڕەوانەکراوە و ڕاگەیەنەرێکی دەستپاك و بێوەیی فەرمانەکانی ئەوە، ئەوەتا هەموویان چەشنی سەربازی گوێڕایەڵ ملکەچی فەرمانەکانی ئەون و، گشت مرۆڤە ژیرەکانی دەوروبەریشی بە یەك دەنگ دەڵێن: "ئەم کەسە نێرراوێکی بەڕێزی پادشایە" و هەموویان باوەڕی پێدەکەن و ملکەچی گوفتار و فەرمانەکانی ئەون. ئنجا نەك هەر تەنها ئەوان، بەڵکو هەموو چیا و هەردەکانی وڵات و تەنانەت چرا مەزنەکەیش[22] تێکڕا تەسدیقی ئەو دەکەن و بە ملکەچی و زمانی حاڵ دەڵێن: بەڵێ، هەرچی ئەو دەیڵێت، ڕاست و ڕەوا و حەقیقەتە.

دەسا ئەی هاوڕێی بێئاگام! ئایا دەگونجێ لە گوفتاری ئەم مرۆڤە بەڕێزەدا بچووکترین گریمانی فێڵ و درۆ خۆی حەشار دابێت؟.. حاشا.. هەرگیز گریمانی وا لە قسە و گوفتاری ئەو کەسەدا نییە کە پادشای مەزن هەزار مەدالیا و نیشانەی بە بەرۆكدا کردووە و هەمووشیان بەڵگەی ڕاستی و تەسدیق کردنی

ئەون. ئنجا وێڕای ئەمە، سەرجەمی بەڕێزان و پیاوماقووڵانی وڵاتیش تەسدیقیدەکەن و، سەرتاپای گوفتارەکانیشی دڵنیایی و باوەڕبەخۆبوونیان پێوە دیارە. ئەوەتا لەبارەی وەسفەکانی پادشای خاوەن ئیعجاز و فەرمانە ڕەوانەکانیەوە ئەدوێت. جا ئەگەر لە دەروونتدا گریمانێك هەبێت سەبارەت بەوەی کە = خوانەخواستە = ئەم نێرراوە بەڕێزە "درۆ" لە گوفتارەکانیدا ببێت، ئەوا دەبێ ئەم هەموو کۆمەڵانە بە درۆ بخەیتەوە کە تەسـدیقی ئەویان کرد، بگرە دەبێ ئینکاریی کۆشك و چراکانی و تەنانەت ئینکاریی "بوون"ی هەموو شتێك بکەیت و حەقیقەتی هەموویان بەدرۆ بخەیتەوە، دەنا چ قسەیەکت پێیە بیلێ و هیچ شتێکیشت لە لایە هەر ئێستا دەریانبخە و ئاشکرایان بکە، وا "بەڵگەکان" سنگیان لـێ دەرپەڕاندوویت و بەرهەڵستیت دەکەن!

بەڵگەی دوازدەهەم:

کاکی هاوڕێم! لەوانەیە بەو قسانەی بۆمان کردیت وردە وردە چاوت کرابێتەوە و ژیریت هاتبێتەوەبەر! وا ئێستاش بەڵگەیەکت بۆ ڕوون دەکەمەوە کە لە هەموو بەڵگەکانی پێشوو مەزنتر بێت:

سەیری ئەو فەرمانە پادشاییانە بکە کە لە ئاسۆ بەرزەکانەوە دابەزیون و، هەموو ئەو حەشاماتە ڕێز لە ڕوویاندا دەنوێنن و، بە چاوی شکۆداری و سەرسووڕمانەوە بۆیاندەڕوانن و، ئەو مرۆڤە بەڕێزەش کە مەدالیاکانی بە بەرۆکدا ڕیز کراوە لە تەنیشتی فەرمانە نوورانییەکانەوە[23] ڕاوەستاوە و واتاکانیان بۆ ئەو جەماوەرە جەمبووە ڕوون دەکاتەوە.. تەماشای شێوازی فەرمانەکان بکە، ئەوەندە درەخشان و پرشنگدارن کە هەموانیان خستووەتە ڕێزلێنان و سەرسووڕمانەوە، چونکە لە چەند مەسەلە و کێشەیەکی هێندە جیددییەوە دەدوێن کە مایەی بایەخپێدانی گشت لایەکە و، کەسێك نەماوە گوێی لـێ ڕانەگرێت. شێوازی ئەو فەرمانانەش بە جۆرێکی وایە کە بە تەواوەتی کاروبار و وەسفەکانی پادشا ڕوون دەکەنەوە.. جا هەروەك مۆری تایبەتیی پادشا بەسەر ئەو فەرمانانەوە نەخشاوە، بە هەمان جۆر لەسەر یەكبەیەکی دێڕەکانیشی نیشانەی پادشا دیارە، تەنانەت گەر بە وردی سەرنج بدەیت، ئەوا لە هەموو ڕستەیەکدا بەڵکو لە هەموو پیتێکیدا، وێڕای واتا و ئامانج و "ئەمر" و "نەهی"یەکانی،

تەمغەی تایبەتیی پادشایش دەبینیت کە لە هەموو یەکێکیان دراوە و لەسەر گشتیان نەخشێنراوە.

بە پوختی: هەروەك "ڕووناکی" دەبێت بە بەڵگە لەسەر "بوونی ڕۆژی درەخشان"، بە هەمان جۆر ئەو "فەرمانانە"ش بەڵگەن لەسەر "بوونی پادشای مەزن"!

* * *

دەسا ئەی کاکی هاوڕێم! پیێموایە هاتبیتەوە سەر هۆشی خۆت و لە خەوی بێئاگایی بێدار بووبیتەوە! چونکە ئەو بەڵگانەی ڕوونمان کردنەوە بۆت، سەروزیادی بێداربوونەوەی تۆن. ئێستاش گەر شتێك بە پێویست دەزانیت باسی بکەیت فەرموو بیخەرەڕوو و لێیبدوێ..

ئەو مرۆڤەی کە پێشتر سەرسەختیی دەنواند، ئێستا لە وەڵامدا وتی:

= تەنها ئەوەندە دەڵێم کە: سوپاس بۆ خوای گەورە. وا پڕ بە دڵ باوەڕم کرد، بەڵکو بە چەشنێکی ڕوونی وەك خۆر و ڕۆژی ڕووناك باوەڕم هێنا و دڵنیا و قایل بووم کە ئەم وڵاتە خاوەنێکی "کامڵ" و، ئەم جیهانەش موڵکدارێکی "شکۆمەند" و، ئەم کۆشکەش بنیاتنەرێکی خاوەن "جوانی"ی هەیە. خوای گەورە لێت ڕازی بێت ئەی دۆستی دڵسۆزم! بە ڕاستی لە کۆت و زنجیری: ئینکاری و سەرسەختی و دەمارگیریی بێزلێکراو ڕزگارت کردم، کە گەیاندبوومیانە ڕادەی شێتی و گەلحۆیی..

برام! چی لە تۆ بشارمەوە؟ گەر ڕاستت دەوێت هەموو یەکێك لەو بەڵگانەی هێناتنەوە سەروزیادی ئەوەن بەم ئەنجامەم بگەیەنن، بەڵام لە ناخەوە ئارەزوومەندی بیستن بووم و حەزم دەکرد گوێ لە بەڵگە یەك لە دوای یەکەکان ڕابگرم، چونکە هەر بەڵگەیەکی نوێ لەو بەڵگانە چەندین ئاسۆی فراوانتریان بەرەو "ناسین" و، چەندەها پەنجەرەی ڕووناكتریان ڕووەو "خۆشویستن"ی بێگەردی پادشا لێ کردمەوە.

* * *

بەم جۆرە، ئەم چیرۆکە لێرەدا کۆتایی پێهات، کە ئاماژەی بۆ ڕاستیی مەزنی: "تەوحید" و "ئیمان بە خوا" دەکرد.

ئنجا پشت بە فەزڵی خوای گەورە و ڕێژنەی قورئانی پیرۆز و نووری ئیمان دەبەستین و، لە مەقامی دووهەمیش‌دا، بەرامبەر بەو دوازدە بەڵگانەی پێشوو، دوازدە "بریسکانەوە"ی خۆری "تەوحیدی ڕاستەقینە" باس دەکەین، دوای ئەوەی کە بە نووسینی "پێشەکی"یەك ڕێیان بۆ خۆش‌دەکەین.

ومن الله التوفيق والهداية.

---

[1] ئاماژەیە بۆ: "تۆو" و "ناوك" کە چەندین درەختی زەبەلاح هەڵدەگرن. (دانەر)

[2] ئاماژەیە = بۆ نموونە = بۆ قەدی مێو کە لە خۆی‌دا لاوازە و ناتوانێت هێشووە پڕەکانی خۆی هەڵبگرێت و، ناچار دەستە نیانەکانی لە ملی درەختەکانی دەوروبەری دەئاڵێنێت. (دانەر)

[3] ئاماژەیە بۆ تۆوە جۆراوجۆرەکان. ئەوەتا تۆوی کاڵەك وقۆخ و هاوچەشنیان چەند گەڵایەکی وا دەچنن کە گەلێ لە پارچە و کوتاڵی جل و بەرگ جوانتر و نایابترن و، لە گەنجینەی میهرەبانیی خواوەندیشەوە چەند بەروبوومێکمان پێشکەش دەکەن کە لە حەڵوا و شیرینی‌یەکان گەلێ بەتام‌ولەزەت ترن. (دانەر)

[4] ئاماژەیە بۆ بەدیهێنانی جەستەی زیندەوەران لە توخمەکان و ئاوی مەنی. (دانەر)

[5] مەبەست زیندەوەران و مرۆڤە، چونکە زیندەوەران پێڕستێکی بچووك کراوە و پوختی ئەم جیهانەن و، ماهییەتی مرۆڤیش نموونەیەکی پوختەکراوی بوونەوەرانە، هەر شتێك لە جیهان‌دا هەبێت، نموونەکەشی لە مرۆڤدا هەیە. (دانەر)

[6] ئاماژەیە بۆ ڕووەکە بەردارەکان. چونکە سەدان وردیلە کارگە لە ئەندامە ناسك و نیانەکانیان‌دا هەڵدەگرن و، گەڵا ناسك و گوڵە ڕەنگینەکان دەچنن و، بەروبووم و میوە گەیشتووەکانیش دەڕەخسێنن و پێشکەشی ئێمەیان دەکەن. درەختی زەبەلاحی سنەوبەر نموونەیەکی ترە، کە تەنانەت لەسەر بەردە ڕەق وتەقەکانی ناو چیاکانیش کارگەکانی خۆیان دامەزراندووە! (دانەر)

[7] ئاماژەیە بۆ: دانەوێڵە و وردیلە تۆوەکان و گەرای مێروو. ئەوەتا "مێشوولە" گەراکانی خۆی لەسەر گەڵای درەخت دادەنێت و ئەو گەڵایە وەك ڕەحمی دایك و لانکی لێ دێت و، لە خۆراکێکی بەتامی چەشنی هەنگوین پڕ دەبێت. وەك بڵێی ئەم درەختە بێ‌بەرە بەری زیندەوەری گرتبێت! (دانەر)

[8] ئاماژەیە بۆ "مرۆڤ" کە بەری درەختی بوونەوەرانە و، پەنجە بۆ "بەر" ڕادەکێشێت کە پێڕست و بەرنامەی درەختەکەی خۆی لە ئامێز گرتووە. چونکە ئەو شتانەی کە قەڵەمی "قودرەت"ی خواوەند بە درێژی لە کتێبی مەزنی "جیهان"دا نووسیونی، بە کورتی و پوختی لە ماهییەتی مرۆڤیش‌دا نووسیونیەتەوە.. هەروەها ئەوانەی کە قەڵەمی "قەدەر" لە درەخت‌دا تۆماری کردوون، لە تۆوە بچووکەکانیشی‌دا دایناون. (دانەر)

[9] ئاماژەیە بۆ ڕووی زەوی لە دوو وەرزی بەهار و هاوین‌دا، چونکە سەدان هەزار بەدیهێنراوی پێك‌ئاڵاو لەو وەرزانەدا بەدی‌دەهێنرێن و لەسەر لاپەڕەی زەوی‌دا، بێ هەڵە و ناتەواوی، دەنووسرێن و بە ڕێك‌وپێکیش ئاڵ‌وگۆڕیان پێ‌دەکرێت و، بەم چەشنە هەزاران سفرە و خوانی میوانیی خواوەندی میهرەبان ڕادەخرێن و پاشان هەڵدەگیرێن و، ئنجا جارێکی تر نوێ دەکرێنەوە. بە ڕادەیەك کە دەڵێی هەموو درەختێك شاگردێکە لە خواردنگەیەك‌دا و، گشت ڕەز و باخ و بێستانێکیش خواردنگەیەکی ئامادەکراوی خواردەمەنی‌یەکانە. (دانەر)

[10] مەبەست کاروانی ڕووەکەکانە، کە ڕۆزیی سەرجەمی زیندەوەرانیان لەگەڵ خۆدا هەڵگرتووە. (دانەر)

[11] ئاماژەیە بۆ خۆر. (دانەر)
[12] ئاماژەیە بۆ لق و پەلە نەرم و نیانەکانی درەخت کە بەروبوومە بەتامولەزەتەکان هەڵدەگرن. (دانەر)
[13] ئاماژەیە بۆ مەمك و گوانی دایکانی مرۆڤ و زیندەوەرانی تر. (دانەر)
[14] ئاماژەیە بۆ توخمی "هەوا" و "ئاو" کە چەندین فەرمانبەری و کارمەندیی جۆراوجۆر ئەنجام دەدەن و، بە ئیزن و ڕوخسەتی خوای گەورە یارمەتیی هەموو موحتاجێك دەدەن و، فریای دەکەون و، لە گشت جێیەکدا بە فەرمانی خوای گەورە بلاودەبنەوە و، پێداویستی‌یەکانی زیندەوەران ئامادە و دابین دەکەن و، بناغەی سەرەکیی دەزووی نەخش‌ونیگارەکانی دروست‌کراوانی خوای گەورەن. (دانەر)
[15] پەتەکان ئاماژەن بۆ درەختی بەردار و، دەزووەکان بۆ پەل و لقەکانی و، دیاری و بەخشایشە ڕازاوەکانیش بۆ جۆرەکانی گوڵ و بەروبوومەکان. (دانەر)
[16] قوتووی مورەبا، ئاماژەیە بۆ: کاڵەك و شەمامە و هەنار و هاوچەشنیان لە قوتووەکانی تری توانستی خوایی، کە هەر هەموویان دیاریی میهرەبانیی خوای گەورەن. (دانەر)
[17] ئاماژەیە بۆ تەمەنی "تەکلیف" کە پازدە ساڵی‌یە. (دانەر
[18] ئاماژەیە بۆ گۆی زەوی لە بەهار و هاویندا. چونکە لەو دوو وەرزەدا چەندین خواردەمەنیی بەتام و چێژی جۆراوجۆر لە خانەی خۆراك کولاندن(مطبخ)ی خواوەندەوە دەردەچن و، سفرە و خوانی نیعمەتە ڕەنگاوڕەنگ و جیاوازەکان ڕادەخرێن و بە بەردەوامیش نوێ دەکرێنەوە. ئنجا هەموو باخ و بێستانێك خواردنگەیەکە بۆ پێ‌گەیاندنی ئەو نیعمەتانە و، گشت درەختێکیش خزمەتگوزارێکی خواردنگەکەیە! (دانەر)
[19] کەشتی‌یەکە ئاماژە بۆ: "مێژوو" دەکات و، دوورگەکەش ئاماژەیە بۆ: چاکترین سەدە کە سەردەمی بەختەوەریی پێغەمبەرایەتی‌یە. جا ئەگەر ئەو پۆشاکانەی کە شارستانێتیی نزمی بێ‌نرخ لەبەری کردووین، لەسەر کەناری ئەم سەردەمەدا لەبەرمان داماڵین و، خۆمان بهاوینە ناو دەریای "زەمان" و سواری کەشتیی "مێژوو" و "سیرەت" ببین و بگەینە لێواری دوورگەی سەردەمی نوور و بەختەوەری و دوورگەی عەرەب و، شەرەفمەندی بە خزمەت‌گەیشتنی پێغەمبەر ببین لە گەرماوگەرمی ئەو کاتەی‌دا کە ئەرکی بێ‌گەرد و پیرۆزی پێغەمبەرێتی‌یەکەی ئەنجام دەدات.. ئەو کاتە، تێ‌دەگەین کە ئەو پێغەمبەرە بەڵگەیەکی ڕوون و ئاشکرای تەوحیدە، بە ڕادەیەك کە سەرجەمی گۆی زەوی و هەردوو دیوی زەمانی ڕابوردوو و ئایندەی ڕووناك کردووەتەوە و تاریکستانی کوفر و گومڕاییشی تەفروتوونا کردووە. (دانەر)
[20] ئاماژەیە بۆ ئەو موعجیزاتانەی کە لەسەر دەستی پێغەمبەردا ئاشکرا بوون و، لای زانایانی لێکۆڵەر چەسپاون. (دانەر)
[21] ئاماژەیە بۆ "مانگ" و "موعجیزەی لەت‌بوونی". مەولانای جامی وتوویەتی: "ئەو مرۆڤە نەخوێندەوارە لە سەرانسەری ژیانی‌دا هیچی نەنووسیوە، جگە لەوەی کە تەنها یەك جار پیتی (ئەلف)ی لەسەر ڕوخساری ئاسماندا نووسی و، مانگی پێ‌کرد بە دوو کەرتەوە! ". (دانەر)
[22] ئاماژەیە بۆ "خۆر" کە بە گەڕانەوەی زەوی بەرەو خۆرهەڵات، لە ئاوابوون دواکەوت، بە ڕادەیەك کە لە لایەن خەڵکی‌یەوە سەرلەنوێ بینرایەوە. جا لەسەر بناغەی ئەم موعجیزەیە، ئیمامی عەلی = خوای لێ ڕازی بێت = نوێژەکەی عەسری بەجێ‌هێنا کە بەهۆی خەولێکەوتنی پێغەمبەرەوە لەسەر ڕانی خەریك بوو کاتی بەسەر بچێت (*) (دانەر)
(*) "بێخود"ی شاعیریش ئاماژەی بۆ ئەم دوو موعجیزەیە کردووە کاتێ کە وتوویەتی:
صەلاتی حەق لەسەر شەهێ کە شەق ئەکا قەمەر لە دوور
سەلامی حەق لەسەر مەهێ کە ئەسپی "خۆر" لە غار ئەکا
(وەرگێڕ)
[23] ئاماژەیە بۆ قورئانی پیرۆز، نیشانە لەسەر نەخشاوەکەشی ئیعجازەکەیەتی. (دانەر)

مەقامی دووهەمی

وتەی بیستودووهەم

بسم الله الرحمن الرحيم

(**اللّهُ خالِقُ كُلِّ شيءٍ وهو على كُلِّ شيءٍ وكيلٌ * له مقاليدُ السمواتِ والأرض**) (الزمر: ٦٢=٦٣)

(**فَسُبحانَ الّذي بيدِهِ مَلَكوتُ كُلِّ شيءٍ وإِليهِ تُرْجَعون**) (يس:٨٣).

(**وَإِنْ مِنْ شيءٍ اِلاّ عِندنا خَزائِنُهُ وما نُنَزِّلُهُ اِلاّ بِقَدَرٍ مَعْلوم**) (الحجر: ٢١).

(**ما مِنْ دابّةٍ اِلاّ هو آخِذٌ بِناصِيَتِها اِنَّ ربّي على صِراطٍ مُستقيم**) (هود: ٥٦).

پێشەكی

بە كورتی لە پەیامی: "دڵۆپێك لە دەریای تەوحید"دا جەمسەری پایەكانی ئیمانمان ڕوون كردەوە (كە باوەڕبوونە بە خوای گەورە) هەر لەو پەیامەدا چەسپاندمان كە هەموو یەكێك لە بوونەوەران بە پەنجاوپێنج زمان دەبن بە بەڵگە لەسەر "بوون"ی خوای گەورە و، شایەتی لەسەر "یەكتایی" ئەو دەدەن.. هەروەها لە پەیامی: "خاڵێك لە نووری ناسینی خوای گەورە"شدا چوار بەڵگەی هەمەكیی ئەوتۆمان لەسەر: "پێویستیی بوون" و "یەكتایی"ی خوای گەورە هێنایەوە كە هەریەكەیان ئەوەندەی هەزار بەڵگە بەهێزن.. هەروەك لە نزیكەی دوازدە پەیامی عەرەبیشدا سەدان بەڵگەی بەهێز و گومانبڕمان باس كردووە، كە هەرهەموویان: "پێویستیی بوون" و "یەكتایی" خوای گەورە ڕوون دەكەنەوە.

لەبەر ئەوە، بەو بەڵگانەی لەو پەیامە ناوبراوانەدا هێنراون، وازدەهێنین و ناڕۆینە ناو درێژەپێدان و وردەكاریی تازەوە، بەڵام لەم "وتەی بیستودووهەم"ەدا تێدەكۆشین "دوازدە بریسكانەوە"ی خۆری: "باوەڕ بە خوا" دەربخەین كە لە پەیامەكانی تردا بە كورتی باس كراون.

بریسكانەوەی یەكەم:

"تەوحید" دوو تەوحیدە. با بە نموونەیەك ڕوونیان بكەینەوە:

ئەگەر چەندین كەرەسە و شمەك و بابەتی بازرگانیی جۆراوجۆری كەسێكی گەورەی بەدەستەڵات هاتە ناو بازاڕێك یان شارێكەوە، ئەوا بە دوو شێوە دەزانرێت كە ئەو كەرەسانە موڵكی ئەو كەسەن:

یەكەم: بە شێوەیەكی پوخت و گشتی (واتە لای عامەی خەڵكی). ئەویش بەم جۆرەیە كە: "دەزانێت جگە لەو كەسە دەستەڵاتدارە، لە توانای كەسانی تردا نی‌یە كە خاوەنی ئەم چەشنە كاڵا و سامانە زۆر و زەبەندەیە بن". بەڵام لە گۆشەنیگای ڕوانینی ئەو مرۆڤە عەوامەوە: دەگونجێ ئەو سامانە زەوت بكرێت و كەسانێكی زۆر لافی خاوەنێتیی ئەو كەرەسانە لـێبدەن..

دووهەم: بە خوێندنەوەی نووسراوی سەر یەكبەیەكی دەستە و بەستەكانی ئەو كەرەسانە و ناسینی ئەو "مۆر" و "تەمغانەی" كە لە یەك بە یەكی كاڵا و كەرەسەكان دراون. واتە لەم حاڵەتەدا هەموو شتێكی ئەو كەرەسانە = لە ناوەرۆكدا = خاوەنەكەیان دەناسێنن.

جا هەروەك كەرەسە و بابەتە بازرگانی‌یەكان بە دوو شێوە خاوەنەكەی خۆیان دەناسێنن، "تەوحید"یش وایە، دوو جۆرە:

یەكەمیان: تەوحیدی ڕواڵەتیی عەوامەكان(گشتیی خەڵك)ە كە بریتی‌یە لەوەی: "خوای گەورە یەكێكە و، هاوبەش و هاووێنەی نی‌یە، ئەم بوونەوەرانەش موڵكی ئەون".

دووهەمیان: تەوحیدی ڕاستەقینەیە، كە بریتی‌یە لە: ئیمانێكی دامەزراوی پڕ لە دڵنیایی و تەواو نزیك لە "شهوود"ەوە بە "یەكتایی" خوای گەورە و دەرچوونی هەموو شتێك لە دەستی توانستی ئەو خوایە و، بەوەی كە لە خوایەتی‌دا هاوبەشی نی‌یە و، لە پەروەردگارێتی‌دا بێ یاریدەدەرە و، لە موڵك و دەستەڵاتیشی‌دا هیچ دژ و نەیارێكی نی‌یە.. ئیمانێكی ئەوتۆ كە دڵنیایی و سرەوت وحەوانەوەی هەمیشەیی بە دڵی خاوەنەكەی ببەخشێت. چونكە بە چاوی خۆی نیشانەی توانست و مۆری پەروەردگاری و نەخش‌ونیگاری قەڵەمەكەی بەسەر هەموو

شتێکەوە دەبینێت. بەم جۆرە، لە هەموو شتێکەوە پەنجەرەیەکی ڕوونی بەسەر نووری ناسینی خوای گەورەدا، لێ دەکرێتەوە.

وا لەم "وتە"یەدا چەند تیشکێك دەخەینە ڕوو کە ئەو تەوحیدە خاوێن و بەرزەمان بۆ ڕوون دەکەنەوە.

بێدارکردەنەوەیەك لە نێوان ئەم بریسکانەوەی یەکەمەدا:

ئەی مرۆڤی بێئاگای نوقمی هۆپەرستی!

باش ئاگاداربە و بزانە کە: "هۆکارەکان" لە ڕاستیدا تەنها چەند پەردەیەکن لە بەردەم کردارەکانی توانستی خوای گەورەدا دادراونەتەوە. چونکە "عیززەت" و "مەزنایەتی" = کە دوو سیفەتی خوای گەورەن = داخوازی دانانی ئەو پەردانەن.. بەڵام بکەری ڕاستەقینە هەر تەنها توانستی صەمەدانییەتی خوای گەورە خۆیەتی، چونکە "تەوحید" و "شکۆمەندی" داخوازی سەربەخۆیین و داواکاری ئەوەن کە بکەری ڕاستەقینە هەر تەنها ئەو توانستەی خواوەند بێت!

ئەوەش بزانە کە کارمەندەکانی پادشای ئەزەل، هەرگیز جێبەجێکەری ڕاستەقینەی کاروبارەکانی دەستەڵاتداری و پەروەردگاریێتیی ئەو نین، بەڵکو لە ڕاستیدا ئەوان چەند پێناسەر و، دەلاڵ و، بانگەوازکار و، بینەرێکی سەرسووڕماوی ئەو دەستەڵاتداریێتییەی "پادشای ئەزەل"ن و، تەنها بۆ مەبەستی دەرخستنی: عیززەتی توانستی پەروەردگار و، سام و شکۆ و، مەزنایەتییەکەی بەدیهێنراون و، بۆ ئەوەن کە: مامەڵەی ڕاستەوخۆی "دەستی توانست" لەو شتانەدا دەرنەکەوێت کە لە بەرچاودا بە هەندەکی و نزم دەردەکەون و زۆربەی بێئاگایان لایەنی جوانیەیان نابینن و حیکمەتی بەدیهاتنیشیان نازانن و، بە ناڕەوا و نەزانی سکاڵا و بەهانەیان لە ڕوودا دەنوێنن.. ئەو هۆکارە کارمەندانەی پادشای ئەزەل وەکو کارمەندەکانی پادشایانی مرۆڤ نین کە لە ئەنجامی پێویستی و دەستەوسانی و کۆڵەوارییەوە، لەسەر کار دایانمەزراندوون و لە دەستەڵاتی خۆیاندا بەشداریان کردوون!

کەواتە "هۆکارەکان" بۆ ئەوە لە بەرچاودا دانراون تاکو لە ڕووی تەماشاکردنی ڕواڵەتیی عەقڵەوە "عیززەتی توانست"ی خوای گەورە بە

پارێزراوی بمێنیتەوە، چونکە هەموو شتێك = وەك ئاوێنە = دوو ڕووی هەیە، ڕووی: مولك(الملك) کە وەکو دیوی بۆیەکراوی ڕەنگاوڕەنگی ئاوێنەیە و، جێی ڕەنگ و حاڵەتە جۆراوجۆرەکانە.. ڕووی دووهەمیش: ڕووی مەلەکووت(الملكوت)ە، کە وەك دیوی ساف و بێگەردی ئاوێنە وایە. جا لە دیوی دەرەوەدا = کە دیوی مولکە = چەندین حاڵەت هەن کە بە ڕواڵەت پێچەوانەی عیززەت و کەماڵی توانستی صەمەدانیی خواوەندن. لەبەر ئەوە، لەم ڕووەدا هۆکارەکان دانراون و کراون بە پەردە تاکو ئەو حاڵەتانەیان بدرێنە پاڵ و ببن بە هۆکاریان.. بەڵام هەموو شتێکی دیوی: مەلەکووت و ڕاستەقینەی شتان، ڕوون و جوان وقەشەنگن و شیاوی ئەوەن کە خودی دەستی توانست مامەڵەی ڕاستەوخۆیان لەگەڵدا بکات و پێچەوانە و دژی داخوازی‌یەکانی ئەو عیززەت و توانستە نین.

کەواتە هۆکارەکان تەنها ڕواڵەتین و کاریگەریی ڕاستەقینەیان لە ڕووی مەلەکووتییەت و ڕاستیی هیچ شتێکدا نی‌یە.

جگە لەمە، دانایی‌یەکی تریش لە دانانی هۆکارە ڕواڵەتی‌یەکاندا دەبینرێت، کە بریتی‌یە لەوەی: سکاڵای نابەجێ و بەهانەی ناڕەوا ئاراستەی خوای گەورەی خاوەنی "دادگەریی ڕەها" نەکرێن. واتە هۆکارەکان بۆ ئەوە دانراون تاکو ببن بە نیشانەی تیری ئەو بەهانە و سکاڵایانە، چونکە ئەو ناڕەوایی‌یانەی کە سکاڵایان لە دەست دەکرێت، لە بێ‌توانایی و کەم‌لێهاتوویی هۆکارەکانەوە پەیدا بوون.

بۆ ڕوونکردنەوەی ئەم نهێنی‌یە، نموونەیەکی ناسك و گفتوگۆیەکی مەعنەوی باس کراوە، کە بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

حەزرەتی عیزرائیل = دروودی لەسەر بێت = عەرزی پەروەردگاری کرد:

= (کاتێ من فەرمانی گیان‌کێشان ئەنجام دەدەم، بەندەکانت لێم وەڕس دەبن و سکاڵام لە دەست دەکەن)!

خوای گەورەش = بە زمانی حیکمەت = وەڵامی دایەوە:

= (لە نێوان تۆ و بەندەکانمدا پەردەی موسیبەت و نەخۆشی‌یەکان دادەنێم، تاکو سکاڵاکانیان ئاراستەی ئەو پەردانە بکەن).

به هه‌مان جۆریش سه‌رنج بده‌ و بزانه‌ كه‌:

هه‌روه‌ك نه‌خۆشی‌یه‌كان په‌رده‌ن و ئه‌و شتانه‌یان ئاراسته‌ ده‌كرێت كه‌ سه‌باره‌ت به‌ ئه‌جه‌له‌وه‌ وا گومان ده‌برێ خراپه‌ و نه‌شیاو بن..

هه‌روه‌ك ئه‌و جوانی‌یه‌ی كه‌ له‌ گیان‌كێشاندا هه‌یه‌ و ڕاستیی گیان‌كێشانه‌، هی كارمه‌ندی‌یه‌كه‌ی حه‌زره‌تی عیزرائیله‌، درووودی له‌سه‌ر بێت..

به‌ هه‌مان جۆر، حه‌زره‌تی عیزرائیل خۆیشی په‌رده‌یه‌ كه‌ بۆ ئه‌نجامدانی ئه‌و كارمه‌ندی‌یه‌ و له‌ به‌رده‌م توانستی خوای گه‌وره‌دا دادراوه‌ته‌وه‌! ئه‌وه‌تا ئه‌و حاڵه‌تانه‌ی كه‌ به‌ ڕواڵه‌ت میهره‌بانی‌یان پێوه‌ دیار نی‌یه‌ و شایانی كه‌ماڵی توانستی په‌روه‌ردگار نین، ئاراسته‌ی ئه‌و ده‌كرێن!

به‌ڵێ، "عیززه‌ت" و "مه‌زنایه‌تی" داخوازی دانانی هۆكاره‌ ڕواڵه‌تی‌یه‌كانن له‌ به‌رده‌م ڕوانینی "ژیری"دا.. "ته‌وحید" و "شكۆمه‌ندی"ش ده‌ستی هۆكاره‌كان له‌ كاریگه‌ریی ڕاسته‌قینه‌ ده‌گێڕنه‌ دواوه‌!

بریسكانه‌وه‌ی دووهه‌م:

سه‌رنج له‌ بێستانی ئه‌م بوونه‌وه‌رانه‌ بده‌ و.. بۆ باخ و گوڵزاری ئه‌م سه‌ر زه‌وی‌یه‌ بڕوانه‌ و.. به‌ وردی سه‌یری ڕووی جوانی ئه‌م ئاسمانه‌ به‌ ئه‌ستێره‌ گه‌شاوه‌یه‌ بكه‌..

ده‌بینیت:

به‌دیهێنه‌ری مه‌زن، مۆرێكی له‌سه‌ر گشت دروستكراوه‌كانی خۆی نه‌خشاندووه‌ كه‌ تایبه‌ته‌ به‌ دروستكه‌ری هه‌موو شتێكه‌وه‌ و..

نیشانه‌یه‌كی له‌سه‌ر هه‌موو به‌دیهێنراوێك داناوه‌ كه‌ ته‌نها هی به‌دیهێنه‌ری هه‌موو شتێكه‌ و..

له‌سه‌ر گشت په‌خش و بڵاوكراوه‌ و نووسراوێكی قه‌ڵه‌می توانستی خۆیشی = كه‌ به‌سه‌ر لاپه‌ڕه‌كانی: شه‌و و ڕۆژ و زستان و هاوینه‌وه‌ نووسیونی = دروشمێكی وای داناوه‌ كه‌ تایبه‌ته‌ به‌ پادشای ئه‌زه‌ل و ئه‌به‌ده‌وه‌ و به‌ هیچ كه‌سێك لاسایی ناكرێته‌وه‌.

وا بۆ نموونە، هەندێ لەو مۆر و نیشانانە باس دەکەین. فەرموو لە نێوان نیشانە لەژمارەبەدەرەکانی‌دا تەنها سەیری ئەم نیشانەیە بکە کە بەسەر "ژیان"ەوە نەخشاندوویەتی:

(دەبینیت خوای گەورە، لەتەنها یەك شت هەموو شتێك و.. لە هەموو شتێکیش تەنها یەك شت، بەدی‌دەهێنێت)!

ئەوەتا لە "ئاوی مەنی" یان "ئاوی خواردنەوە" چەندین ئەندام و کۆئەندامی لەژمارەبەدەر بۆ "زیندەوەر" بەدی‌دەهێنێت.. بێ‌گومان ئەم کارە تایبەتە بە تەنها کەسێکەوە کە خاوەنی توانستی ڕەهایە..

پاشان گۆڕینی ئەو خواردەمەنی‌یانەش کە لە زیندەوەر یان لە ڕووەك پێك‌هاتوون، بە ڕێسایەکی ورد و تەواوی، بۆ لەشێکی تایبەتی یان پێستێکی تایبەتی و کۆئەندامێکی دیاری‌کراوی زیندەوەر و، پێك‌هێنان و دروست‌کردنی ئەو لەش و پێست و کۆئەندامە لەو ماددە جۆراوجۆرانە، بێ هیچ گومانێك، کارێکی تایبەتە بە کەسێکەوە کە بەسەر هەموو شتێك‌دا بەدەستەڵاتە و خاوەنی زانیاریی ڕەهایە.

بەڵێ، بەدیهێنەری "ژیان" و "مردن" هەموو شتێکی ئەم دنیایە بە دانایی و بە یاسایەکی "ئەمری"ی پڕ لە ئیعجاز بەڕێوە دەبات، بە ڕادەیەك کە هەرگیز ناگونجێ هیچ کەسێك ئەو یاسایە جێ‌بەجێ بکات جگە لەو خاوەن توانستەی کە جڵەوی سەرجەمی گەردوونی بە دەستە.

جا ئەگەر پشکۆی "ژیری"ت نەکوژابێتەوە و بینایی "دڵ"یشت لەدەست نەدابێت، ئەوا تێ‌دەگەیت کە دروست‌کردنی یەك شت لە هەموو شتێك (بە ئاسانی‌یەکی ڕەها و ڕێك‌وپێکی‌یەکی تەواو).. هەروەها دروست‌کردنی هەموو شتێك لە یەك شت (بە تەرازوویەکی ورد و ڕێك‌وپێکی‌یەکی جوان و ڕەنگین و کارامەیی و داهێنانکاری) لە ڕاستی‌دا نیشانەیەکی ڕوون و ئاشکرایە لەسەر دروستکەر و بەدیهێنەری هەموو شتێك..

خۆ ئەگەر کەسێکت دی چەندین کرداری نائاسایی ئەنجام دەدا، بۆ نموونە وەك ئەوەی کە: لە کێشانەی یەك درەم لۆکە سەد تۆپە کووتاڵی خوریی سادە و چەندین تۆپ ئاوریشم‌و چەندەها جۆری پارچەی تری دەچنی و.. جگە

لەمانەش، هەر لەو ئەندازە لۆکەیە چەندەها شیرینیی بەتامولەزەتی جۆراوجۆری دەردەهێنا و.. ئنجا دەتبینی کە: ئاسن و، بەرد و، هەنگوین و، ڕۆن و، گڵ و، ئاوی دەگرت بە دەستەوە و "زێڕێك"ی ڕووت وخاوێنی لێ دروست دەکردن..

گەر بە چاوی خۆت ئەمانە ببینیت، ئەوا بێ هیچ گومانێك، بڕیار دەدەیت کە ئەو کەسەی ئەم کارانە ئەنجام دەدات خاوەنی کارامەیی‌یەکی دەراسا(معجز)ی ئەوتۆیە کە هەر تایبەتە بە خۆیەوە و، دارای توانستێکی زاڵی ئەوتۆیشە کە دەستەڵاتی هەڵسوکەوت و ڕەفتارکردنی لەناو هەموو بوونەوەرانی گەردووندا هەیە، بە ڕادەیەك کە سەرجەمی توخمەکانی زەوی لە ژێر فەرمانی ئەودان و، هەر شتێکیش لەم خاك و گڵە دەردەچن فەرمانی ئەو جێ‌بەجێ دەکەن.

جا ئەگەر سەرت لەمە سووڕدەمێنێت، ئەوا بزانە کە: درەوشانەوەی توانست و دانستی خوای گەورە لە "ژیان"دا، هەزار جار لەم نموونەیە سەرسووڕهێنەرترە!

ئەمەی کە ڕابورد، یەکێك بوو لەو نیشانە زۆر و زەبەندانەی کە لەسەر "ژیان" نەخشێنراون.

بریسکانەوەی سێهەم:

سەیری "زیندەوەران" بکە، کە لە ناوەندی ئەم بوونەوەرە بەخوڕەمە لافاو ئاسا و بزۆکانەدا دێن و دەڕۆن..

دەبینیت:

هەموو یەکێك لەو زیندەوەرانە چەندەها مۆری زۆریان لەسەر دراوە، کە خوای گەورەی "زیندووی ڕاگیرکەری گەردوون" لە ڕوویاندا نەخشاندوونی.. فەرموو سەیری یەکێك لەو مۆرانە بکە:

دەبینیت ئەو زیندەوەرە = با بڵێین ئەم مرۆڤە بێت = وەك نموونەیەکی بچووككراوە و پوختی ئەم گەردوونە و، بەری درەختی بەدیهاتووان و، "ناوك"ی ئەم جیهانە وایە. چونکە زۆربەی نموونەکانی گشت جۆرەکانی ئەم جیهانەی تێدا کۆبوونەتەوە و، دەڵێی = ئەو زیندەوەرە = "دڵۆپ"ێکە لە سەرجەمی گەردوون دۆشراوە و داچۆڕراوە و بە چەندین تەرازووی سەرنەکەری زانستی‌یانەی ورد لێی هەڵێنجراوە..

لەبەر ئەمە، بۆ بەدیهێنان و پێ گەیاندن و چاودێری کردنی ئەم تەنها زیندەوەرە، دەبێ سەرجەمی گەردوون لەناو دەست و ژێر فەرمانی بەدیهێنەریدا بێت.

جا ئەگەر ژیریت نوقمی وەهم و گومان نەبووبێت، ئەوا تێدەگەیت لەوەی "هەنگ" = کە نموونەیەکی توانستی پەروەردگارە = لە شێوەی پیڕستێکی بچووك کراوەی زۆر شتاندا دروست کراوە..

زۆربەی مەسەلەکانی ناو پەڕاوی گەردوون، لە قەوارەی ئەم مرۆڤەدا نووسراوە، کە نموونەی تەنها یەك "لاپەڕە"ی توانستی بەدیهێنەرە..

پرۆگرامی درەختی زەبەلاحی هەنجیر، لەناو تۆوە یەکجار بچووکەکەیدا دانراوە، کە هەریەکەیان نموونەی یەك "نوختە"ن لە پەڕاوی توانستدا.

ئاسەواری ناوە جوانە گشتگیرەکانی خوای گەورە بەسەر لاپەڕەکانی ئەم گەردوونە مەزنەوە، لە "دڵ"ی مرۆڤدا پیشان دراون، کە نموونەی یەك دانە "پیت"ی ئەو پەڕاوەیە..

بە ئەندازەی کتێبخانەیەکی مەزنیش "زانیاری" لە بارەی ژیانی مرۆڤەوە، لە "بیر"ی لەڕادەبەدەر بچووکی ئەو مرۆڤەدا ڕیز کراوە.

جا ئەگەر "ژیری"ت نوقمی وەهم و گومان نەبووبێت، بە بێ گومانی تێدەگات لەوەی کە هەموو ئەمانەی باس کران: مۆری تایبەتیی ئەو کەسەن کە "بەدیهێنەری هەموو شتێك" و "پەروەردگاری هەموو جیهانەکانە"!

خۆ ئەگەر لە نێوان چەندین مۆری زۆر و زەبەندەی لەژمارەبەدەری پەروەردگاردا بەسەر "زیندەوەرانەوە" تەنها یەك دانە مۆر ڕووناکیی خۆی ئاوا ئاشکرا کردبێت، بە ڕادەیەك کە نیشانە و ئایەتەکانی خۆی بە ڕوونی خستبێتە بەرچاوی خوێنەرانی و ئەوانیش خوێندبێتیاننەوە.. دەبێ چی بڵێیت گەر بتوانیت سەیری سەرجەمی "زیندەوەران" بکەیت و گشت ئەو مۆرانە پێکەوە و بە یەك جار ببینیت؟! ئایا لەتاو سەرسووڕماندا ناڵێیت: "سبحان من اختفى بشدة ظهوره"؟!

بریسکانەوەی چوارەم:

بۆ ئەم بوونەوەرە ڕەنگاوڕەنگ و قەشەنگ و پەرش و بڵاوانەی سەر ڕووی زەوی و، ئەم بەدیهاتووە جۆراوجۆر و مەلەوانانەی ناو دەریای ئاسمان، بڕوانە و بە وردی سەرنجیان بدە:

دەبینیت:

هەموو یەکێك لەو بوونەوەرانە، مۆرێکی خواوەندی "ڕووناکیبەخشی ئەزەلی"یان لەسەر نەخشاوە کە بە هیچ کەسێك لاسایی ناکرێتەوە..

جا هەروەك نیشانە و دروشمەکانی ئەو خواوەندە ئەزەلییە لەسەر "ژیان" و، مۆرەکانیشی بەسەر "زیندەوەران"ەوە دەبینرێن (ئەوەبوو هەندێکیشمان لێ بینین).. بە هەمان جۆر، چەندەها دروشم و نیشانەش بەسەر "ژیاندن" واتە: بەخشینی ژیانەوە، دەبینرێن. وا بە نموونەیەك سەیری "ڕاستی"ی ئەم نیشانانە دەکەین، چونکە "نموونەهێنانەوە" واتا قووڵەکان لە زەینی مرۆڤەوە نزیك دەخاتەوە:

بەسەر یەكبەیەکی: ئەستێرە و.. هەسارە گەڕۆك و مەلەوانەکانی ناو دەریای ئاسمان و.. دڵۆپە ئاوەکان و.. پارچەکانی شووشە وردە و.. کلووی بریسکاوەی بەفرەکانەوە، مۆری: ڕەنگدانەوەی وێنەی "خۆر" و ئاسەوارێکی ڕووناك و تایبەت بەو خۆرە، دەبینرێت. جا ئەگەر باوەڕ بەوە نەکەیت کە ئەو وردیلە خۆرانەی لەو شتە لەژمارەبەدەرانەوە دەبریسکێنەوە، هی تیشکدانەوە و ڕەنگدانەوەی ڕووناکیی خۆری ئاسمانن، ئەوا ناچار دەبیت باوەڕ بە بوونی خۆرێکی ڕاستەقینە لە هەموو دڵۆپە ئاوەکان و، گشت پارچە شووشە و، گەردیلە بەرەو خۆر ڕاگیراوەکان بکەیت! خۆ ئاشکرایە گەر لەو باوەڕەدا بیت، ئەوا دادەبەزیتە نزمترینی پلەکانی نەفامی و شێتییەوە!

هەر بەم جۆرەش خوای گەورە (کە نووری ئاسمانەکان و زەوییە) لە ڕووی: "ژیاندن" و بەخشینی ژیانەوە بە زیندەوەران، چەندین درەوشانەوەی نوورانیی هەیە. چونکە "ژیاندن" نیشانەیەکی ڕوون و مۆرێکی ئاشکرایە کە خوای گەورە لەسەر هەموو زیندەوەرێك دایدەنێت، بە ڕادەیەك کە ئەگەر گریمانی ئەوە بکرێت گشت هۆکارەکان کۆببنەوە و هەر هەموو شیان بکەر و خاوەن ویست و ئیختیار بن، هێشتا هەر ناتوانن "ژیان" بە هیچ بوونەوەرێك ببەخشن..

واتە ئەو هۆکارانە بە یەکجارەکی دەستەوسان و کۆڵەوارن بەرامبەر بەوەی هیچ چەشنە لاسایییەکی "مۆر"ی پەروەردگار بکەنەوە لە "ژیانبەخشین"دا. چونکە هەموو یەکێك لە زیندەوەران موعجیزەیەکی سەربەخۆی توانستی خوای گەورەیە. ئەوەتا لە شێوەی چەقەخاڵ(نقطة مركزية)ێکی چەشنی "تیشکۆ"دایە بۆ درەوشانەوەی ناوە جوانەکانی خوای گەورە، کە هەر یەکەیان وەك تیشکێکی نووری خواوەند وان.

جا ئەگەر ئەو دیاردانەی بە زیندەوەرانەوە دەبینرێن، چەشنی: ئەو سنعەتەی کە خاوەنی شێوەیەکی ناوازەیە و.. ئەو دانستەی کە سەرتاپا ڕێسایە و.. ئەو درەوشانەوە ڕوونەش کە هی نهێنیی "تەنیایی"یە، نەدرێتە پاڵ خواوەندی "تەنیای صەمەد" ئەوا دەبێ باوەڕ بە بوونی:

توانستێکی خوڵقێنەری ڕەها و بێ کۆتایی و شارراوە و..

زانیارییەکی فراوانی گشتگیر و..

ویستێکی ڕەهای بەتوانا بەسەر بەڕێوەبردنی سەرجەمی گەردووندا..

لە هەموو زیندەوەرێكدا، بکرێت!

تەنانەت = لە حاڵەتێکی وەهادا = دەبێ باوەڕ بە بوونی: گشت سیفەتە تایبەتەکانی تری بەدیهێنەر لەو تەنها زیندەوەرەدا بکرێت، با مێشێك یان گوڵێکیش بێت! واتە دەبێ هەموو سیفەتەکانی خوایەتیی خوای گەورە بە گشت گەردیلەیەکی یەكبەیەکی زیندەوەران بدرێن.. ڕوونتر بڵێین: دەبێ ئەو جۆرە گریمان و مەحاڵانە قبووڵ بکرێن کە مرۆڤ دادەبەزێننە نزمترینی پلەکانی گەوجی و گومڕایی و وڕێنەی هەڵیت و پڵیتی گەمژەیییەوە!

چونکە خوای گەورە بارێکی دیاریکراوی بە گەردیلەکانی هەموو شتێك = بە تایبەت شتانی وەك "تۆو" و "ناوك" = بەخشیوە، وەك بڵێی ئەو گەردیلەیە = لەو بارەیدا = سەیری سەرجەمی زیندەوەرەکە دەکات، کە خۆیشی بەشێکە لەو، هەروەها بەپێی ڕێسای ئەو زیندەوەرە هەڵوێستێکی دیاریکراوی تێدا وەردەگرێت، بگرە شێوە و چۆنێتییەکی تایبەتیی ئەوتۆ دەگرێتەخۆ کە سوود بە مانەوە و بەردەوامیی "جۆر"ی زیندەوەرەکە و، بڵاوبوونەوەی و، هەڵکردنی

ئالآكەی لەگشت جێیەكدا، بگەیەنێت. وەكبڵێی چاوی لە هەموو جۆرەكانی ئەو زیندەوەرە بێت لە سەرجەمی گۆی زەویدا. ئەوەتا = بۆ نموونە = شتێكی چەشنی وردەباڵ بە "تۆو" دەبەخشرێت، تاكو پێی بفڕێت و بڵاو ببێتەوە..

هەروەها زیندەوەر هەڵس و كەوتێك وەردەگرێت كە پەیوەندیی بەو گشت بوونەوەرانەی ناو زەوییەوە هەیە كە بۆ: درێژەدان بە ژیانی و، پەروەردەبوونی و، ڕزق و ڕۆزی و، مامەڵەی، پێویستی پێیان دەبێت..

كەواتە ئەگەر ئەو گەردیلەیە لە لایەن یەكێكەوە كە خاوەنی توانستی ڕەهایە، كارمەند نەبێت و، پەیوەندیی گەردیلەكە بەو خاوەن توانستە ڕەهایەوە بپچڕێنرێت.. ئەوا دەبێ = لە كاتێكی وادا = چاوێك كە هەموو شتێك ببینێت و، هەستێك كە هەموو شتێك بگرێتەوە، بەو گەردیلەیە ببەخشرێت!!

پوختەی ئەم قسانە:

هەروەك ئەگەر وێنەی وردیلە خۆرە درەوشاوەكان و ڕەنگدانەوەی ڕەنگە جۆراوجۆرەكان لە دڵۆپە ئاو و پارچە شووشەكاندا نەدرێنە پاڵ ڕووناكیی خۆر، ئەوا دەبێ باوەڕ بە بوونی چەندین خۆری لەژمارەبەدەر بكرێت لە بریی یەك دانە خۆر.. دیارە ئەمەش داخوازی ملكەچبوون دەبێت بۆ بیرێكی هەڵیت و پڵیتی مەحاڵ..

هەروەك ئەمە وایە.. بە هەمان جۆر، گەر بەدیهێنانی هەموو شتێك نەدرێتە پاڵ خوای گەورەی خاوەن توانستی ڕەها، ئەوا دەبێ لە بریی باوەڕبوون بە یەك خوای گەورەی "تاك"ی "تەنیا" بە ئەندازەی ژمارەی گەردیلەكانی گەردوون باوەڕ بە خوای لەژمارەبەدەر بكرێت! واتە دەبێ مەحاڵی وا قبووڵ بكرێت كە بە قەدەر سەد دانە مەحاڵ لە ژیرییەوە دوور بێت. بە واتایەكی تر: دەبێ بیری مرۆڤ دابەزێتە پلەی وڕێنەی شێتانەوە!

لەمانەوە دەگەینە ئەو ئەنجامەی كە:

هەموو گەردیلەیەك سێ "پەنجەرە"ی تێدایە، بەسەر نووری "یەكتایی" و "پێویستیی بوون"ی خوای گەورەدا دەڕوانن:

پەنجەرەی یەكەم:

هەموو گەردیلەیەك وەكو سەرباز وایە، پەیوەندیی لەگەڵ گشت فەرمانگە سەربازیيەكانی وەك: پەل و لق و تیپ و تابوور و لەشكر و سوپاكەیدا هەیە و، بە گوێرەی ئەو پەیوەندیيەش كارمەندیيەكی لەو فەرمانگەیەدا لە ئەستۆدایە و، بەپێی ئەو كارمەندیيەش و لە نێوان ڕێساكەیدا، جموجوولێكی تایبەتیی پێ سپێرراوە دەبێ ئەنجامی بدات..

بۆ نموونە: ئەو گەردیلە بێ گیانە یەكجار وردەی لە بیلبیلەی چاوتدایە، كارمەندیی تایبەتی و پەیوەندیی دیاریكراوی هەیە لە یەكبەیەكی: چاو و، سەر و، لەش و، سەرجەمی هێزە بەرهەمهێنەر و ڕاكێشەر و پاڵنەر و وێنەگرەكانی جەستەتدا و، لەناو خوێنبەر و خوێنهێنەر و دەمارەكانتدا، تەنانەت پەیوەندیی لەگەڵ "جۆر" و ڕەگەزی مرۆڤیشدا هەیە!

بوونی ئەم هەموو پەیوەندی و كارمەندییانە لە گەردیلەدا، بە ڕوونی و بەڵگەنەویستی لای كەسانی خاوەن بەسیرەت دەبن بە بەڵگە لەسەر ئەوەی كە: گەردیلە = لە ڕاستیدا = تەنها ئاسەوارێكی داهێنان و سنعەتی خوای گەورەی خاوەن توانستی ڕەهایە و، كارمەندێكە بە فەرمانی خواوەند ڕەفتار دەكات.

پەنجەرەی دووهەم:

هەموو یەكێك لە گەردیلەكانی "هەوا"، گەر بیەوێت، دەتوانێت سەر لە هەموو گوڵ و بەرێك بدات و، بڕواتە ناویەوە و، كارەكانی لەوێدا ڕابپەڕێنێت..

جا ئەگەر ئەو گەردیلە وێڵ و سەرگەردانە، كارپێسپێرراو و گوێڕایەڵی خوای گەورەی خاوەنی توانستی ڕەها و بینەری هەموو شتێك نەبێت، دەبێ شارەزای هەموو كۆئەندامەكانی گشت بەر و گوڵێك و چۆنێتیی پێكهاتنیان بێت و، پەی بە سنعەتە ورد و لە یەك جیاوازەكانیان ببات و، ئاگاداری چنین و بڕینی وێنە و شێوەكانیان بێت كە وەك كاڵا و كووتاڵ وایە و، بە كارامەییيەكی تەواو بتوانێت ئەو بەرگانەیان بۆ بچنێت!!

بەم جۆرەی كە سەرنجمان دا، ئەم گەردیلەیە یەكێك لە تیشكە ڕووناك و خۆرئاساكانی "تەوحید" پەخش دەكات.

بۆ خۆت گەردیلەکانی "ڕووناکی" وەك گەردیلەکانی "هەوا" و.. ئنجا گەردیلەکانی "ئاو"یش بە چەشنی گەردیلەکانی "گڵ" لێكبدەرەوە و بیریان لێ بکەرەوە. چونکە شتان لەم چوار ماددانەوە پەیدا دەبن.

هەروەها قیاسی "ئۆکسجین و هایدرۆجین و ئازۆت و کاربۆن"یش = کە لە زانیاریی نوێدا هەن = بۆ سەر ئەو چوار توخمە ناوبراوانە بکە.

پەنجەرەی سێهەم:

دەکرێت هەر بارستاییەکی "گڵ" کە لە چەندەها گەردیلەی ورد ورد پێکهاتووە، ببێت بە جێگا و سەرچاوەی گەشەکردنی هەر ڕووەکێکی گوڵدار یان بەرداری سەر ڕووی زەوی، گەر "تۆو"ە هەرە وردەکانیان تێدا بچێنرێن کە وەك ئاوی مەنی وان و لەکاربۆن و ئازۆت و ئۆکسجین و هایدرۆجین پێکهاتوون. ئەو تۆوانەش هەرچەندە لە ماهییەتدا لە یەك دەچن، بەڵام جۆرەکانیان لە یەکتر جیاوازە، چونکە "قەڵەمی قەدەر" پرۆگرامی بنەچەی ئەو جۆرەی = کە سەرتاپا شتێکی مەعنەوییە = لە تۆوەکەیدا تۆمار کردووە..

بەڵێ، گەر ئەو تۆوانە یەك لە دوای یەك لە گوڵدانێکدا بچێنین، بێ گومان هەموویان گەشە دەکەن و، سەرجەمی کۆئەندامە دەراسا و، شێوە و پێکهاتنە تایبەتییەکانیان بەرجەستە دەبن و دەکەونە پێش چاو.

جا ئەگەر هەموو یەکێك لە گەردیلەکانی ئەو گڵە، گوێڕایەڵ و.. کارمەند و.. ئامادەی ئیش و.. ژێرفەرمانی یەکێك نەبن کە ئاگای لە بارودۆخەکانی هەموو شتێکە و، توانای هەیە کە "بوون"ی شایستە و بەردەوام بە هەموو شتێك ببەخشێت، واتە گەر هەموو شتێك گوێڕایەڵ و ڕامکراوی توانستی ئەو نەبن، ئەوا دەبێ لەناو هەموو گەردیلەیەکی "گڵ"دا بە ئەندازەی ژمارەی ڕووەکەکان کارگە و مەکینە و چاپخانەی مەعنەوی هەبن، تاکو ببن بە جێگا و سەرچاوەی پێگەیاندنی ئەو ڕووەکانەی کە خاوەنی چەندەها کۆئەندامی جیاجیا و شێوە و ڕوخساری جۆراوجۆرن!! یان دەبێ زانستێکی ئەوتۆ کە گشت گەردیلەکان بگرێتەوە و.. توانستێك کە بتوانێت کاری نەخشاندن و بەدیهێنانی ڕوخسار و کۆئەندامەکانی ڕووەك بگرێتە ئەستۆ، بدرێنە پاڵ هەموو یەکێك لەو گەردیلانە، تاکو بتوانن ببن بە سەرچاوەی ئەو هەموو ڕووەکە جۆراوجۆرانە!!

واتە: گەر پەیوەندیی ئەو گەردیلانە بە خوای گەورەوە، بپچڕێت، ئەوا دەبێ بە ئەندازەی ژمارەی گەردیلەکانی "گڵ" خوای زۆر و زەبەندە لەو بارستاییەیە گڵەدا قبووڵ بکرێت!! ئەمەش = وەك ئاشکرایە = خورافەتێکی هێندە پڕوپووچە کە هێندەی هەزار و یەك مەحاڵ، بەتاڵ و مەحاڵە و لە ژیریی مرۆڤەوە دوورە.

بەڵام گەر هەموو یەکێك لەو گەردیلانە کارمەندی کەسێکی زانای خاوەن توانای ڕەها بن، کارەکە بەلای ژیرییەوە ئاسان و بەجێ و ڕەوا دەبێت، چونکە هەروەك سەربازێکی ئاسایی سەر بە پادشایەکی مەزن، دەتوانێت (بە ناوی پادشاوە و بەهۆی پشتبەستن بە هێزی ئەو پادشایە) سەرانسەری شارێکی گەورە لە دانیشتووانی چۆڵ بکات.. یان نێوان دوو دەریای فراوان بە یەك بگەیەنێت.. یان سەرکردەیەکی گەورە دیل بکات.. بە هەمان جۆر، مێشوولەیەکی بچووکیش دەتوانێت نەمروودێکی زەبەلاح تەختی زەوی بکات و، مێروولەیەکی ئاساییش دەتوانێت کۆشکی فیرعەونێك بڕووخێنێت و، تۆوێکی یەکجار بچووکی هەنجیریش دەتوانێت درەختی زەبەلاحی هەنجیر لەسەر پشتی خۆی هەڵبگرێت.. هەموو ئەم کارانەش بە فەرمانی پادشای ئەزەل و ئەبەد و، بە سایەی پەیوەندیی ئەوانەوەیە بە پادشاکەیانەوە.

* * *

هەروەك لە هەموو گەردیلەیەکدا ئەم سێ پەنجەرەیەمان دی کە بەسەر "نووری تەوحید"دا خرابوونە سەرپشت، بە هەمان جۆر گشت گەردیلەیەك دوو شایەتی ڕاستگۆشی تێدایە لەسەر: "بوون" و "یەکتایی" خوای گەورەی بەدیهێنەر.

یەکەمیان ئەوەیە کە: "گەردیلە" وێڕای کۆڵەواریی ڕەهای خۆی، کەچی چەندین کار و ئەرکی تابڵێی گەورە و جۆراوجۆر لە ئەستۆی خۆیدا هەڵدەگرێت!

دووهەمیان ئەوەیە کە: جموجووڵ و بزووتنی گەردیلەکان لەگەڵ ڕێسای گشتیدا تەبا و گونجاوە، بە ڕادەیەك کە هەرچەندەش بێ گیانە، کەچی لە پێش چاودا وا دەردەکەوێت کە خاوەنی هەست و شعوورێکی گشتی و هەمەکی بێت!

واته هەموو گەردیلەیەك، بە زمانی کۆڵەواری‌یەکەی، شایەتی لەسەر "بوون"ی خاوەن توانستی ڕەها و.. بە زمانی پیشاندانی تەبایی تەواویشی لەگەڵ ڕێسای گشتیی گەردووندا، شایەتی لەسەر "یەکتایی" بەدیهێنەر دەدات.

ئنجا هەروەك یەكبەیەكی گەردیلەکان دوو شایەتیان تێدایە لەسەر ئەوەی کە خوای گەورە هەیە و یەکتایە، لە گشت زیندەوەرێکیشدا دوو نیشانە هەن دەری‌دەخەن کە ئەو خوایە "تەنیا" و"صەمەد"یشە..

بەڵێ، دوو نیشانە لە هەموو زیندەوەرێكدا هەن:

یەکەم: نیشانەی "ئەحەدییەت" واتە: تەنیایی خوای گەورە..

دووهەم: نیشانەی "صەمەدییەت" واتە: نیشانەی ئەوەی کە هەر تەنها خوای گەورە جێی نیاز و ئەنجامدەری پێویستی‌یەکانە..

چونکە درەوشانەوەی ناوە جوانەکانی خوای گەورە، کە لە زۆربەی بوونەوەراندا دەبینرێن، "زیندەوەر" هەموو ئەو درەوشانەوانە بە یەك جار لە ئاوێنەی خۆیدا دەردەخات. وەكبڵێی "زیندەوەر" چەقەخاڵێکی چەشنی "تیشکۆ"یە بۆ درەوشانەوەی "ئیسمی ئەعظەم"ی خوای گەورەی زیندووی ڕاگیرکەری گەردوون.

واتە: "زیندەوەر" بەوەی کە جۆرە سێبەرێکی "تەنیایی" زات لە ژێر پەردەی ناوی "المحيي"ی خوای گەورەدا دەردەخات، ئەوا نیشانەی "تەنیایی" لەگەڵ خۆیدا هەڵگرتووە.

ئنجا لەبەر ئەوەش کە "زیندەوەر" وەك نموونە و پێڕستێکی بچووك و پوختی بوونەوەرانو بەری درەختی بەدیهاتووان وایە، ئەوا ئامادەکردنی پێداویستی‌یە زۆر و زەبەندە پەرش و بڵاوەکانی لە گشت لایەکی بوونەوەری فراوانەوە بۆ ناو بازنەی ژیانە یەکجار بچووکەکەی، بە یەك جاری و بەوپەڕی ئاسانی.. ئەم کارە، بە ئاشکرا نیشانەی "صەمەدانییەت" دەخاتە پێش چاو. واتە ئەم بارە ئاشکرای دەکات کە ئەم "زیندەوەر"ە پەروەردگارێکی تابڵێی باشی هەیە، بە ڕادەیەك کە هەر تەنها یەك ئاوڕلێدانەوەی ئەو پەروەردگارەی سەروزیادیەتی و پێویستیی بە

هیچ شتێکی تر ناهێڵێت، بەڵام سەرجەمی شتانی تر ناتوانن جێی بۆڕوانینێکی ئەو پەروەردگارەی بۆ بگرنەوە.

بەڵێ:

"يكفي لكلِّ شيءٍ شيءٌ عن كلِّ شيءٍ، ولا يكفي عنه كلُّ شيءٍ ولو لشيءٍ واحدٍ"!

هەروەها ئەو بارە بۆمان دەردەخات کە: پەروەردگاری ئەو زیندەوەرە هەروەك پێویستی بە هیچ شتێك نییە، لە هەمان کاتدا گەنجینەکانیشی هیچیان لـی نوقسان نابێت و، سەبارەت بە توانستی ئەو چ شتێك بە کارێکی قورس دانانرێت. ئەمەش نیشانەیەکە سێبەری "صەمەدییەت"ی خوای گەورەمان بۆ دەردەخات.

واتە هەموو زیندەوەرێك بە زمانی "ژیان"ەکەی، ئایەتی پیرۆزی: (**قل هو الله اَحد * الله الصمد**)مان بەسەردا دەخوێنێتەوە!

ئنجا جگە لەم پەنجەرانەی کە لێرەدا بە کورتی باسکران و لە شوێنی تردا درێژەمان پێ داون، چەندین پەنجەرەی تریش هەن کە = بە هەمان جۆر = ڕووەو "بوون" و "یەکتایی" خوای گەورە کراونەتەوە.

کەواتە مادەم یەكبەیەکی گەردیلەکانی گەردوون سێ پەنجەرە و کلاوڕۆژنە دەکەنەوەو، خودی "ژیان"یش بە یەك جار دوو دەرگا ڕووەو "یەکتایی" خوای گەورە دەخاتە سەرپشت، ئەوا بۆ خۆت دەتوانیت مەودای ئەو نوورانەی ناسینی خوای گەورەی شکۆمەند لێكبدەیتەوە کە چینەکانی بوونەوەران = هەر لە گەردیلەکانەوە هەتا خۆرەکان = بە سەرجەمی گەردووندا، وەك تیشکی خۆر پەخشیان دەکەنەوە.

بۆ خۆت = لەم ڕێیەوە = لە: زۆری و فراوانیی پلەکانی بەرزبوونەوەی مەعنەویی ئادەمیزاد لە ناسینی خوای گەورەدا و، لە: پلە و پایەکانی دڵنیایی و ئارامی و سرەوتی دڵ تێبگە و.. ئنجا لەم ئەندازەیەشەوە کە لێی تێ گەیشتیت قیاسی ئەو پلە و پایانەش بکە کە هێشتا پەیت پێنەبردوون!

بریسکانەوەی پێنجەم:

ئاشكرایە كە: نووسینی كتێبێك، گەر دەستنووس بێت، تەنها یەك پێنووسی بەسە و، گەر چاپكراویش بێت بە ئەندازەی ژمارەی پیتەكانی پێویستی بە پیتی كانزایی دەبێت. خۆ ئەگەر بە نووسینێكی یەكجار ورد زۆربەی بابەتەكانی كتێبەكە لە هەندێ پیتیدا نووسرانەوە = وەك نووسینەوەی سوورەتی یاسین بە وردی و بچووكی لەناو وشەی "یس"دا = ئەوا دەبێ پیتە كانزاییەكان لەڕادەبەدەر بچووك بن تاكو ئەو پیتە گەورەیە بنووسن كە ئەو بابەتە زۆرانەی بە وردی تێدا نووسراونەتەوە!

جا هەروەك كتێبی دەستنووس یان چاپكراو بەم جۆرە ئامادە دەكرێن و دەخرێنە بەردەست.. پەڕاوی ئەم گەردوونەش بەهەمان جۆرە، ئەوەتا گەر بلێیت: پەڕاوی گەردوون نووسینی قەڵەمی توانستی خواوەندی حەق و، نووسراوی خوای گەورەی تاك و تەنیایە، ئەوا ڕێیەكی هێندە ئاسانت گرتووەتەبەر كە لە پلەی "وجوب"دایە و تا ڕادەی پێویست كارێكی پەسەندكراوی ژیرییە.. بەڵام گەر نووسینی پەڕاوی گەردوون بدرێتە پاڵ "سروشت" و "هۆكارەكان" ئەوا تا ڕادەی: نەگونجاوی و مەحاڵی (الإمتناع) ڕێگاكەت سەخت و هەڵەت و پڕ لە گێروگرفتی زۆر و خورافەتی ڕوون و ئاشكرا دەبێت. چونكە ئەو كاتە دەبێ "سروشت" ملیۆنەها ملیۆن چاپخانەی كانزایی و كارگەی مەعنەویی بچووك لە هەموو مشتێك گڵ و خاك و گشت دڵۆپە ئاوێك و هەموو بارستاییەكی هەوادا دابنێت، تاكو هەموو یەكێ لەو ناوبراوانە دەربخات و گشت ڕووەكە بەردار و گوڵدارەكانیان لـێ پەیدا بكات!

یان دەبێ لە ناچاریدا باوەڕ بەوە بكەیت كە هەموو شتێك خاوەنی زانستێك بێت سەرجەمی شتانی دنیای گرتبێتەوە و، دارای توانستێكیش بێت كە بەسەر هەموو شتێكدا زاڵ و دەستەڵاتدار بێت، تاكو = ئەو شتە = بتوانێت ببێت بە سەرچاوەی ئەم بەدیهاتووانە! چونكە هەموو بەشێكی "گڵ" و "ئاو" و "هەوا" دەگونجێ بكرێن بە سەرچاوەی پێگەیاندنی زۆربەی ڕووەكەكان. لە كاتێكدا كە پێكهاتنی هەموو یەكێك لەو ڕووەكانە هێندە ڕێك و پێك و، هاوسەنگ و، سەربەخۆ و، جیاوازە لەوانی تر، كە دەریدەخات هەموو یەكێكیان پێویستی بە كارگەیەكی مەعنەویی تایبەتی و چاپخانەیەكی سەربەخۆ بۆ خۆی هەیە. كەواتە گەر "سروشت" لەوە دەربچێت كە "یەكەی پێوانە" بێت بۆ بوونەوەران و، بە:

"سەرچاوە" دابنرێت بۆیان، ئەوا دەبێ مەکینەکانی دروستکردنی هەموو شتێك لەناو هەموو شتێكدا ئامادە بکات!!

بەم جۆرە دەرکەوت کە بیری: "سروشت پەرستی" هەر لە بناغەوە، جگە لە بۆچوونێکی هەڵیتوپلێت و گەوجایەتی، چیی تر نییە! تەنانەت ئەوانەش کە شوێنی بیر و بۆچوونە خورافییەکان دەکەون، شەرم لە بیر و بۆچوونی وا دەکەن!

کەواتە سەرنج لە گومڕایان بدە کە خۆیان بە "ژیر" لە قەڵەم دەدەن، بزانە چۆن دەستیان بە بیرێکی یەکجار ناژیرانەی وەك ئەمەوە گرتووە و.. بۆ خۆت پەند وەربگرە!!

بە کورتی:

هەر پیتێك لە هەر پەڕاوێكدا، بە ئەندازەی تەنها "یەك" دانە پیت و بە شێوەیەکی دیاریکراو، خۆی دەناسێنێت و دەبێت بە بەڵگە لەسەر خۆی.. بەڵام بە ئەندازەی "دە" دانە پیت و لە چەند لایەکی جیا جیاوە، نووسەرەکەی خۆی دەناسێنێت و دەبێت بە بەڵگە لەسەری. بۆ نموونە دەڵێت : "نووسەرەکەم خەتی جوانە.. قەڵەمەکەی سوورە.. ئاوایە و.. ئاوایە... هتد ".

هەروەك پیتی نووسین بەم جۆرەیە، گشت پیتێکی ئەم پەڕاوە مەزنەی جیهانیش بە هەمان جۆرە، بە ئەندازەی قەبارەکەی (ماددەکەی) و بە قەدەر شکڵ و شێوەکەی، خۆیمان بۆ دەردەخات و دەبێت بە بەڵگە لەسەر "بوون"ی خۆی.. بەڵام بە ئەندازەی قەسیدەیەك ناوە جوانەکانی بەدیهێنەری نەخشەکێش دەناسێنێت و، بە ئەندازەی شێوە و جۆرەکانی ناوە جوانەکانیش ئەو ناوانە دەردەخات و ئاماژەیان بۆ دەکات و شایەتی لەسەر خاوەنی ئەو ناوانە دەدات.

کەواتە، تەنانەت ئەو مرۆڤە سۆفستائییە گەوجەش کە ئینکاریی بوونی خۆی و سەرجەمی گەردوون دەکات، نابێ پێی بترازێت و دابەزێتە ئاستی ئینکاریکردنی ڕاستییەکی ئاوا ڕوونی چەشنی: "بوونی بەدیهێنەری شکۆمەند"!

بریسکانەوەی شەشەم:

بەدیهێنەری شکۆمەند هەروەك نیشانەکانی "تەنیایی" خۆی لە ناوچاوانی هەموو "تاك"ێکی بەدیهێنراوانی و، گشت "جوزء"ێکی دروستکراوانی خۆی داوە (ئەوەبوو لە بریسکانەوەکانی پێشوودا هەندێك لەم نیشانانەت چاوپێ کەوت).. هەر ئەو بەدیهێنەرە شکۆمەندە، بە شێوەیەکی ڕوون و درەخشان گەلێ نیشانەی "تەنیایی" خۆی لەسەر گشت "جۆر"ێك و، چەندەها مۆری "یەکتایی"شی لەسەر ڕوخساری هەموو "کُلّ"ێكدا نەخشاندووە. تەنانەت جۆرەها مۆری "تەنیایی" خۆی لە سەرجەمی جیهان داوە. خۆ ئەگەر سەرنجی تەنها یەك دانە لەو "مۆر" و "نیشانە" لەژمارەبەدەرانە بدەین کە لە وەرزی بەهاردا بەسەر ڕووی زەوی‌یەوە دەنەخشێنرێن، بۆمان دەردەکەوێت کە: بەدیهێنەری نەخشەکێش لە بەهار و هاوین‌دا پتر لە سێ‌سەد هەزار جۆری ڕووەك و زیندەوەران لەم ڕووی زەوی‌یەدا بەوپەڕی لێكجیابوون و تێکەڵ نەبوون و ڕێكوپێکی کۆ دەکاتەوە و دەیانخاتە ڕوو، هەرچەندەش "جۆر"ەکانی ئەو ڕووەك و زیندەوەرانە تابڵێی تێکەڵ و پێکەڵن و بە تەواوی ئاوێتەی یەکترین! بەم کارەش نیشانەیەکی ڕووناك و فراوانی "یەکتایی" خۆیمان بۆ دەردەخات کە هێندەی بەهار ئاشکرا و ڕوون و لە بەرچاوە..

واتە:

بەدیهێنانی سێ‌سەد هەزار نموونەی ڕێكوپێکی "حەشر" لە دەمی ژیاندنەوەی زەوی لە وەرزی بەهاردا..

هەروەها نووسینی "تاك"ە تێهەڵکێشبووەکانی سێ‌سەد هەزار "جۆر"ی جیاواز لەسەر لاپەڕەی زەوی بێ هیچ هەڵە و ناتەواوی‌یەك و بەوپەڕی هاوسەنگی و ڕێكوپێکی و کاملی..

بێ هیچ گومانێك، ئەمانەی باس کران:

نیشانەیەکی تایبەتیی ئەو کەسەن کە بەسەر هەموو شتێكدا زاڵ و دەستەڵاتدارە و، جڵەوی "مەلەکووت" و گشت شتێکی بە دەستە و، دانا و زانای ڕاستەقینەیە.

ئەم نیشانەیەش هێندە ئاشکرا و لەبەرچاوە کە ئەگەر هەر کەسێك بە ئەندازەی یەك دانە گەردیلە خاوەنی هەست بێت پەیی پێ دەبات.

قورئانی پیرۆز ئەم نیشانە درەخشانەی لەم ئایەتەدا دەرخستووە کە دەفەرموێ:

(**فانْظُرْ اِلى آثارِ رحمتِ اللهِ كيفَ يُحْيِ الأَرضَ بعدَ مَوْتها اِنَّ ذلكَ لَمُحْيِ الْمَوْتى وهو عَلى كُلِّ شَيْءٍ قدير**) (الروم: ٥٠).

بەڵێ، توانستی بەدیهێنەری دانا کە لە ماوەی چەند ڕۆژێکدا و بە زیندووکردنەوەی ڕووی زەوی، سێسەد هەزار نموونەی "حەشر"ی دەرخستووە، دەبێ حەشری مرۆڤی گەلێ بەلاوە ئاسان بێت. چونکە ئەگەر کەسێك ببێت کاری سەیر و دەراسا(خارق للعادة) ئەنجام بدات، وەك ئەوەی کە تەنها بە ئاماژەیەکی خۆی بتوانێت چیایەکی سەخت لە بێخ دەربهێنێت، ئایا کارێکی ڕەوایەخەر سەبارەت بەو کەسەوە بوترێت: "چۆن دەتوانێت ئەم بەردەخەورەیە لەسەر ڕێمان لاببات کە لەم شیوەدا ڕێی لێ خرتووین"؟! دیارە نەخێر، ئەم پرسیارە سەبارەت بەو خاوەن توانایە لە جێی خۆیدا نییە و کارێکی ناڕەوایە.

بە هەمان جۆر، سەبارەت بە خوایخەورەی خاوەنی توانست و کەرەم و دانایی و میهرەبانیی ڕەهاوە کە لە ماوەی شەش ڕۆژدا ئاسمانەکان و زەویی بەدیهێناوە و دەم بە دەم ئەم زەوی و ئاسمانە پڕ دەکات و پاشان خاڵیشیان دەکاتەوە.. سەبارەت بەم خوایە، هەرگیز مرۆڤی "ژیر" پڕکێشیی ئەوە ناکات کە بە شێوازی بەدوورزانین(إستبعاد) بڵێت: (چۆن دەتوانێت ئەم چینەخڵەمان لەسەر لاببات کە ڕێی ڕۆشتنی لێخرتووین بەرەو جێی میوانییە هەتاهەتاییەکەی)؟

ئەم نموونەیە، تەنها یەك دانەیە لە نیشانەکانی "یەکتایی" کە لە وەرزی بەهار و هاویندا بە ڕووی زەوییەوە دەردەکەون. کەواتە بۆ خۆت لەم نموونەیەوە سەرنج بدە و بزانە کە چۆن بە ڕوونی مۆری "یەکتایی" بەسەر "بەڕێوەبردنی کاروباری" بەهاری یەکجار مەزنی سەرجەمی زەوییەوە = بەوپەڕی دانایی و بینایی = دەردەکەوێت! چونکە ئەم کارڕاییکردنانەی کە لە بەهاردا جێبەجێ دەکرێن و بە چاو دەبینرێن، لە ڕێكوپێکییەکی ڕەها و.. بەدیهاتنێکی کامڵ و.. دروستکردنێکی تەواوی ناوازەدایە و.. لەخەڵ ئەوەشدا، بە فراوانییەکی ڕەها و.. خێراییەکی ڕەها و.. سەخاوەتێکی ڕەهاش، ئەنجام دەدرێن.

ئایا ئیتر دوای ئەم ڕوونکردنەوەیە دەرناکەوێت کە: ئەمانەی باس کران "مۆر"ێکی ئاشکرا و ڕوونی تەنها ئەو کەسەن کە خاوەنی زانستێکی نەبڕاوە و توانستێکی بێسنوورە ؟

بەڵێ، ئێمە لە هەموو شوێن و لایەکی ئەم ڕووی زەوی‌یەدا: بەدیهێنان و، کار ڕاییکردن و، کارامەیی‌یەکی دەستبەکار، دەبینین کە:

بە فراوانی‌یەکی ڕەها ئەنجام دەدرێن و..

لەگەڵ ئەم فراوانی‌یەش‌دا، بە خێرایی‌یەکی ڕەها جێبەجێ دەکرێن و..

لەگەڵ ئەم خێرایی و فراوانی‌یەش‌دا، سەخاوەتێکی ڕەهایان لە زۆربوونی "تاك"ەکانی‌دا لێ دەبینرێت و..

لەگەڵ ئەم سەخاوەت و فراوانی و خێرایی‌یەش‌دا، ئاسانی و.. ڕێكوپێکیی ڕەها و.. داهێنانکاریی ناوازەیی سنعەت و.. لەیەكجیابوونەوەی تەواو لە یەك بە یەکیان‌دا دەبینرێن، هەر چەندەش تابلێی تێکەڵ و پێکەڵی یەکترین و بەیەكدا هەڵپرژاون.

هەروەها:

ئاسەواری تابلێی خرانبەها و.. دروستکراوانی یەکجار بەنرخ، لە هەموو شوێنێكدا دەبینرێن، هەرچەندەش ئەو ئاسەوار و دروستکراوانە لە زۆری‌دا لەسنووربەدەرن..

"لەگەڵیەكخونجان"ی تەواو، لە چوارچێوەیەکی یەکجار فراوان‌دا و.. وردەکاری و، ناوازەیی و، قەشەنگیی سنعەتیش، هەمیشە و لە هەموو لایەكدا بەرچاو دەکەون، وێڕای ئاسانیی لەڕادەبەدەریشیان!

بەڵێ، بەدیهێنانی هەموو ئەمانە، لە یەك کات‌دا و.. لەخشت جێیەكدا و.. بە هەمان تەرز و شێوە و.. لە یەك بە یەکی "تاك"ەکان‌دا و.. هاودەم لەگەڵ: دەرخستنی ئەو سنعەتە دەراسا و ناوازەیە و، پیشاندانی ئەو کارامەیی‌یە دەستبەکارەدا..

بێگومان ئەمانە "بەڵگە"یەکی ڕوون و "مۆر"ێکی تایبەتیی ئەو کەسەن کە "جێ و شوێن" ناتوانێت سنووری بۆ دابنێت و، لە هەموو شوێنێكدا حازر و

ئامادەیە و، بینەر و، چاودێرە و، هیچ شتێکی لە لا شاراوە نی‌یە و، چ کارێکیشی بەلاوە قورس نی‌یە.. بەڵکو بەدیهێنانی خەردیلەکان و خەلەستێرەکان لە بەردەم توانستی ئەودا یەکسانن!

ڕۆژێکیان هێشووە ترێکانی قەدێکی لاوازی مێوێکم ژمارد کە بە ئەستووریی دوو پەنجە دەبوو. ئەو هێشووانەی کە = لە ڕاستی‌دا = موعجیزەی توانستی خواوەندی جوان و میهرەبانن و لە ڕەز و بێستان و باخی کەرەمی خۆی‌دا پێش‌چاوی خستوون.. بینیم ئەو قەدە لاوازە، سەد و پەنجاوپێنج هێشووی خڕتبوو! پاشان دەنکە ترێکانی یەك دانەم لەو هێشووانە ژمارد، سەدوبیست دەنکی پێوە بوو! ئنجا بیرم کردەوە و لەبەر خۆمەوە وتم:

ئەخەر ئەم قەدە باریك و لاوازە عەمباراوی شیلەی هەنگوین بوایە و، بەردەوام لەو شیلە ئاوەی بە دەنکەکانی ببەخشیبایە، ئەوا لە بەردەم ئەم خڕەی خەرمایەدا بەشی ئەو سەدان دەنکە ترێ پڕ لە شەکراوی میهرەبانی‌یەی نەدەکرد، لە کاتێك‌دا کە = ئەو قەدە باریکە = جگە لە: شێ(رطوبة)یەکی کەم نەبێ هیچی تری دەستگیر نابێت!

کەواتە ئەو کەسەی ئەم کارە ئەنجام دەدات، دەبێ بەسەر هەموو شتێك‌دا بەتوانا و خاوەن دەستەڵات بێت. لەبەر ئەوە: "سبحان من تحير في صنعه العقول"!

بریسکانەوەی حەوتەم:

هەروەك بە بیرکردنەوە و سەرنجدانێکی کەم، ئەو "مۆر" و "نیشانانە"ی خوای خەورەی "تەنیا" و "صەمەد"ت بینی کە لەسەر ڕووی زەوی دراون.. بەهەمان جۆر، سەریشت هەڵبڕە و چاوەکانت بکەرەوە و سەیرێکی کتێبی مەزنی خەردوونیش بکە!

دەبینیت:

بە ئەندازەی مەزنی و فراوانیی خەردوون مۆری "یەکتایی" بەسەر ڕوخساری خەردوونیشەوە نەخشاوە کە بە ڕوونی و ئاسانی دەخوێنرێتەوە!

چونکە ئەم بوونەوەرانە وەك: بەشەکانی کارخەیەکی ڕێكوپێك و.. خۆشە و سووچەکانی کۆشکێکی مەزن و.. لایەنەکانی شارێکی ئاوەدان وان، هەموو بەشێکی بوونەوەران: "پشتگیر"ی ئەوی ترە و، دەستی یارمەتیی بۆ درێژ دەکات و، فریای ئەنجامدانی پێویستی‌یەکانی دەکەوێت. هەموو بەشەکانیشی = بەخشتی = دەست لەناو دەست و، بە ڕێكوپێکیی تەواو بۆ خزمەتی "زیندەوەران" تێدەکۆشن و، پشتی یەکتری دەخەن و، تێکڕا ڕووەو ئامانجێکی دیاریکراو لە خوێڕایەڵی کردنی یەك کارسازی دانادا دەکەونە ڕێ!

بەڵێ، دەستووری: "یارمەتی‌دان و هاوکاری" کە بە ئاشکرا لە:

هاتوچۆی مانگ و خۆر و..

بەدوای‌یەکدا هاتنی شەو و ڕۆژ و..

بەرامبەروەستانی زستان و هاوینەوە..

دەستبەکارە و بە ڕوونی دەبینرێت.. تا دەخاتە:

بەدەمەوەچوون و یارمەتی‌دانی ڕووەك بۆ ئاژەڵی برسی و..

هەوڵدانی ئاژەڵ بۆ یارمەتی‌دانی مرۆڤی ڕێزلێگیراوی لاواز و..

خەیشتنی خێرا و بە پەلەی خۆراکەکان بە فریای منداڵە لاوازەکانەوە و..

فریاخوزاریی میوە ناسکەکان و..

خزمەتخوزاریی خەردیلەکانی خۆراك بۆ خانەکانی لەش..

هەموو ئەم جموجوولانەی کە بەپێی دەستووری: "هاوکاری و یارمەتی‌دانی یەکتری" ئەنجام دەدرێن، دەری‌دەخەن (بۆ کەسێ کە بینایی دڵ و دەروونی بە تەواوی لەدەست نەدابێت) کە:

بە "هێز و دەستەڵاتی" پەروەردخارێکی تاك و تەنیای خاوەنی بەخشندەیی ڕەها و.. "فەرمانی" کارسازێکی تەنیا و خاوەن دانایی ڕەها، ئەنجام دەدرێن.

جا ئەم: پشتگیری و.. هاوکاری و.. بەدەم‌یەکەوە چوون و.. دەست لەملانێ و.. ڕام‌کردن و.. ڕێكوپێکی‌یەی کە هەمیشە لەمخەردوونەدا دەست بەکارن، شایەتی‌یەکی خومانبڕ دەدەن لەسەر ئەوەی کە: تەنها یەك کارساز هەموویان

بەڕێوە دەبات و، یەك پەروەردخاریش خشتیان لەمخەردوونەدا بەرەو ئامانجەکانیان دەداتەبەر. زیاد لەمەش، ئەو دانستەخشتی‌یەی کە لە بەدیهێنانی شتە ناوازەکاندا بە ئاشکرا دیارە و.. ئەو چاودێری‌یە تەواوەی کە لەو دانستەدایە و.. ئەو میهرەبانی‌یە فراوانەش کە لەم چاودێری‌یەدا هەیە و.. ئەو ڕۆزی‌یە پەرش و بڵاوە زۆرەش کە بەم میهرەبانی‌یەوە دیارە و بەشی هەموو زیندەوەرێك دەکات و بەپێی پێداویستی‌یەکانی دەی‌ژی‌یەنێت..

هەموو ئەمانە، "مۆر"ێکی هێندە مەزن و ڕوون و ئاشکرای "تەوحید"ن کە مەخەر کەسێك پشکۆی "ژیری"ی کوژابێتەوە و چاویشی تروسکایی لێ بڕابێت، دەنا بە جوانی دەیبینێت و پەیی پێ‌دەبات!!

بەڵێ، پەردەی "دانایی" کە: هەست و ویست و مەبەستی پێوە دەبینرێت و خشت پەراوێزەکانی بە شکۆمەندی نەخشێنراون، بە ڕووی سەرجەمی خەردووندا دراوە و..

پۆشاکی "چاودێری"ش کە: نەرمونیانی و ئارایشت‌دان و ڕازاندنەوە و چاکەکاریی لە ژێرەوە دەردەکەوێت، بە بەری ئەو پەردەی دانایی‌یەدا کراوە و..

بەرخی "میهرەبانی"ش کە: خۆ خۆشەویست کردن و خۆناساندن و نیعمەت‌بەخشین و ڕێزلێگرتنی لێ دەدرەوشێتەوە و سەرجەمی خەردوونی خرتووەتەوە، بەسەر ئەو پۆشاکی چاودێری‌یەدا دراوە و..

پۆشاکی "ڕۆزیدانی خشتی"ش بەسەر ئەو بەرخە ڕووناکەی میهرەبانیی خشتی‌دا ڕیز کراوە و، سفرە و خوانەکانی لە هەموو جێ‌یەکدا ڕاخراون، بە ڕادەیەك کە: بەزەیی و، چاکەکاری و، بەخشندەیی و، میهرەبانیی کامڵ و، پەروەردەکاریی باش و، نەرمونیانیی پەروەردخارێتی دەخەنە ڕوو.

بەڵێ، ئەم بوونەوەرانە، هەر لەخەردیلەکانەوە تا دمخاتە خۆرەکان، چ تاك و چ جۆر و چ بچووك و چ خەورە، پۆشاکێکی تابلێی ڕەنگین و جوانیان لەبەر کراوە کە لە پارچە و کووتاڵی "دانایی" چنراوە و پارچەکەش بە نەخش و نیگاری: بەرهەم و ئاکام و ئامانج و سوود و بەرژەوەندی‌یەکان ڕازێنراوەتەوە و.. ئنجا پۆشاکی "چاودێری"یان لەبەر کراوە، کە ئەویش بەخوڵزاری: لوتف و چاکەکاری نەخشێنراوە و بە ئەندازەی باڵای هەموو بوونەوەرێك بڕراوە و بە

بەری دووراوە و.. پاشان نیشانەکانی ئەو میهرەبانی‌یەش کە بە ورشەی: خۆ خۆشەویستکردن و ڕێزلێنان و نیعمەتبەخشین و چاکەکاری دەدرەوشێنەوە، کراونەتە بەر ئەو پۆشاکی چاودێری‌یە و.. ئنجا لەسەر ئەو نیشانە نەخشین و ڕووناکەش سفرە و خوانی: "ڕۆزیدانی خشتی" بە درێژایی خۆی زەوی ڕاخراوە، بە ڕادەیەك کە هەموو بەش و جۆرەکانی زیندەوەران تێر دەکات و پێداویستی‌یەکانیان ناهێڵێت و سەرجەمی خواستەکانیان ئەنجام دەدات.

بەم جۆرە بۆمان دەرکەوت کە ئەم چەشنە کارە، ئاماژەیەکی ڕوون و دیاری بە ئەندازەی ئاشکرایی خۆر دەکات بۆ ئەو خواوەندەی کە: خاوەنی دانایی ڕەها و، بەخشندەیی ڕەها و، میهرەبانیی ڕەها و، ڕۆزیبەخشینی ڕەهایە.

ئایا هەموو شتێك پێویستی بە "ڕۆزی" هەیە؟

بەڵێ، هەروەك بە چاوی خۆمان دەبینین کەخشت "تاك" و "دانە"یەك پێویستی بە ڕۆزی‌یەکی ئەوتۆ هەیە بەردەوامی بە ژیانی ببەخشێت، بە هەمان جۆر، خشت بوونەوەرانی ئەم جیهانەش چ "هەمەکی" بن و چ "هەندەکی" چ "کُلّ" بن و چ "جوزء"هەموویان بۆ: قەوارە و، مانەوە و، ژیان و، درێژەدانیش بە ژیانیان، چەندەها داواکاری و داخوازیی ماددی و مەعنەوی‌یان هەیە..

جا لە کاتێکدا کە ئەو بوونەوەرانە تا ئەو ڕادەیە دەستکورت و هەژارن و پێویستیان بە چەندان خواست و شتی زۆر و زەبەندەی ئەوتۆیە کە هەرگیز دەستیان بە نزمترینیان ناگات، تەنانەت ئەگەر هەموو هێزێکیشیان بخەنە کار هێشتا ناتوانن بچووکترین داخوازی‌یان بهێننەدی.. لە کاتێکدا ئەوان بەرامبەر هێنانەدیی خواست و پێویستی‌یەکانیان ئاوا دەستکورتن، کەچی دەبینین (بێ ئەوەی بە خەیاڵیاندا هاتبێ و حسابیان بۆ کردبێت و، بە ڕێكوپێکی‌یەکی تەواوەتی و لە کاتی شیاودا) سەرجەمی ئەو داخوازی و ڕۆزی‌یە ماددی و مەعنەوی‌یانەیان تەسلیم دەکرێت، بە شێوەیەك کە لەگەڵ ژیانیاندا گونجاو بێت و دانایی‌یەکی تەواویشیان پێوە دیار بێت!

ئایا ئەم هەژاری و دەست کورتی‌یەی بوونەوەران و.. پاشان ئەو جۆرە یارمەتی‌دان و فریاخوزاری‌یە غەیبی‌یانە، نابن بە "بەڵگە" لەسەر پەروەردخارێکی دانای شکۆمەند و کارسازێکی جوان و میهرەبان؟!

بریسکانەوەی هەشتەم:

هەروەك چاندنی "تۆو" لە هەر "کێڵگە"یەكدا بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە ئەو کێڵگەیە = وەك تۆوەکە = لە ژێر فەرمان و دەستەڵاتی خاوەنی تۆوەکەدایە.. بە هەمان جۆر:

هەمەکی‌بوون(کلیة)ی ئەو تۆخمانەش کە وان لەناو کێڵگە و خشت بەشێکی زەوی‌دا، هەرچەندەش ساکارن و لە هەموو شوێنێکدا هەر یەك تۆخمن..

هەروەها پەرش‌وبڵاویی بوونەوەرانی ڕووەك و زیندەوەران لە زۆربەی شوێنەکاندا =کە هەریەکەیان نموونەی بەری میهرەبانیی خوای‌خەورە و موعجیزاتی توانست و وشەی دانستی ئەون = هەرچەندەش لە هەموو شوێنێکدا هەن و لە یەك دەچن..

هەمەکی‌بوونی ئەو تۆخمانە و.. پەرش‌وبڵاویی ئەو بوونەوەرانە، بە ئاشکرا و ڕوونی، بەڵگەن لەسەر ئەوەی کە هەموویان لە ژێر دەستەڵات و فەرمانی پەروەردخارێکی تاك و تەنیادان، بە ڕادەیەك دەڵێی هەموو "خوڵ" و "بەر" و "زیندەوەر"ێك، نیشانە و مۆر و تەمغەی ئەو پەروەردخارە بەخشندەیەن. چونکە خەر هەرکام لەوانە بڕواتە هەر جێگایەك، بە زمانی حاڵ دەڵێت:

(ئەو کەسەی کە من نیشانەی ئەوم، ئەم زەوی‌یەش دروستکراوی ئەوە و.. هەر کەسێکیش من "مۆر"ی ئەو بم، ئەم جێگایەش نووسراوی ئەوە و.. ئەو کەسەش کە من نیشانە و دروشمی ئەوم، ئەم شوێنەش چنراوی ئەوە)!

کەواتە "پەروەردخارێتی" لە ئاستی بچووکترین بەدیهێنراودا، تەنها بۆ ئەو کەسە ڕەوایە کە هەموو تۆخمەکان لە ژێر فەرمان و دەستەڵاتی‌دان و..
چاودێری کردنی بچووکترین‌خێیانەوەریش تەنها لە توانای ئەو کەسەدایە کە لەناو دەستی پەروەردخارێتیی خۆی‌دا پەروەردە کردنی سەرجەمی زیندەوەران و ڕووەکەکانی بەلاوە ئاسانە!

ئەم ڕاستی‌یەخەلـی ڕوونە بۆ ئەو کەسەی کە بینایی لەدەست نەدابێت!

بەڵێ، هەموو "تاك"(فرد)ێك بە زمانی: لەیەكچوونی لەخەڵ تاکەکانی تردا، دەڵێت :

(تەنها ئەو کەسەی کە بتوانێت خاوەنی هاوجۆرەکانم بێت، دەتوانێت خاوەنی منیش بێت، دەنا بۆی نی‌یە خۆی بە خاوەنم دابنێت)!

هەموو "جۆر"(نوع)ێکیش بە زمانی: بلاوبوونەوەی خۆی و خشت جۆرەکانی تر بەسەر زەوی‌دا و.. خۆی "زەوی"ش بە زمانی پەیوەستبوونی خۆی و هەسارە خەڕۆکەکانی تر بە یەك خۆرەوە و پاڵدانەوەیان بە ئاسمانەکانەوە.. دەڵێت:

(تەنها ئەو کەسەی کە خاوەنی سەرجەمی خەردوون بێت، دەتوانێت خاوەنی منیش بێت. دەنا بۆی نی‌یە خۆی بە خاوەنم بزانێت)!

خۆ ئەخەر یەك دانە "سێو" خاوەنی هەست و شعوور بێت و پێی بوترێت: "تۆ دروستکراوی منیت" ئەوا ئەو سێوە لەو کەسە ڕادەپەڕێت و پێی دەڵێت :

(بێ‌دەنگ بە! خەر دەتوانیت هەموو سێوەکانی سەر ڕووی زەوی پێك‌بهێنیت.. بەڵکو خەر دەستەڵاتت دەڕوات بەسەر خشت ڕووەکە بەردارەکانی وەك ئێمە لە سەرانسەری زەوی‌دا.. تەنانەت خەر بتوانیت دەستەڵاتت هەبێت لەو دیاری‌یانەی خواوەندی میهرەبان‌دا کە لەخەنجینەی میهرەبانی‌یەوە دەیان‌بەخشێت، ئەو کاتە لافی پەروەردخاریێتی بەسەر من‌دا لـێ بدە)!!

ئەو سێوە بەم وەڵامە، زللەیەکی توند و قایم لە دەم و پلی ئەو خەوجە نەفامە دەوەشێنێت!

بریسکانەوەی نۆهەم:

پێشتر ئاماژەمان بۆ چەندەها نیشانە و مۆر کرد کە بەسەر: "جوزء و جوزئی" و "کلّ و کلّي" و "جیهانی هەمەکی" و "ژیان"و "زیندەوەران" و "ژیان‌بەخشین"ەوە نەخشێنرابوون.. وا لێرەش‌دا ئاماژە بۆ یەك دانە لەو نیشانە لەژمارەبەدەرانە دەکەین کە بەسەر "جۆرەکان"ەوەن.

دەبینیت:

خەرجی و مەسرەفی بەرە زۆر و زەبەندەکانی درەختێکی بەردار، لە ڕوانگەی "تەوحید"ەوە هێندە ئاسانە کە لەخەڵ خەرجی و مەسرەفی یەك دانە بەردا یەکسان دەبێت کە چەندین دەستی زۆر و زەبەندە بەشداریيان لە پێگەیاندنی‌دا کردبێت!

چونکە ئەو درەختە بەردارە تەنها لە یەك مەڵبەندەوە و بە یەك پەروەردەکردن و یەك یاسا بەڕێوەدەبرێت. واتە: "زۆری" و "بوونی چەند مەڵبەندێك" بۆ بەڕێوەبردنی ئەو درەختە، داخوازی ئەوە دەبێت کە یەكبەیەکی بەرەکان (بە ئەندازەی پێداویستیی خشت بەرەکانی درەختێکی تەواو) پێویستیان بە خەرجی و مەسرەف و ئامێر ببێت و، جیاوازی تەنها لە "نەوعییەت"دا بێت. بە وێنەی دروستکردنی تەقەمەنی و ئامادەکردنی کەرەسە سوپاییەکانی سەرباز، ئەوەتا خەر ئەم کارە بۆ هەموو سەربازێك بە جیا ئەنجام بدرێت، ئەوا بە ئەندازەی ئەو کارخانەی کە سەرجەمی سوپا پێویستی پێیان دەبێت، دەبێ کارخەی جۆراوجۆر بۆ ئەو تەنها سەربازە ئامادە بکرێت! چونکە خەر هەر کارێك لە دەستی: "تاکی"یەوە دەربچێت و بکەوێتە دەستی "زۆری"یەوە، بە ئەندازەی ژمارەی یەكبەیەکی تاکەکان خەرجی و مەسرەف = لە ڕووی چەندایەتی‌یەوە = زیاد دەکات.

کەواتە ئەو ئاسانی‌یەی کە جێدەستی بەسەر "جۆرەکان"ەوە بە ئاشکرا دیارە، تەنها هی ئەو ئاسانی‌یە زۆرەیە کە لە ڕێی: "تاك و تەنیایی"دا هەیە!

پوختەی ئەم قسانە:

هەروەك لەیەكچوون و لەخەڵیەكخونجانی ئەندامە سەرەکی‌یەکانی "جۆرەکان"ی یەك "ڕەخەز" و "تاك"ەکانی یەك "جۆر" دەیچەسپێنێت کە ئەو تاك وجۆرانە بەدیهاتووی یەك بەدیهێنەرن.. بە هەمان جۆر، ئەو ئاسانی‌یە ڕەها و نەبوونی خەرجی و مەسرەفەش کە لە جۆرەکاندا دەبینرێن، تا ڕادەی: پێوستی(الوجوب) داخوازی ئەوەن کە هەموویان ئاسەواری یەك دروستکەر و بەدیهێنەر بن، چونکە "یەكبوونی": قەڵەم و سککە و مۆر، داخوازی ئەو دەرەنجامەن. دەنا ئەو چەشنە خیروخرفت و دژواری‌یانەی کە تا ڕادەی: نەهێشتن

و نەخۆنجاوی(الإمتناع) لە بوارێکی ئاوەهادا خۆیان دەسەپێنن، سەرجەمی ئەو "ڕەخەز" و "جۆر"ەی بەرەو: "نەبوون" و "نەمان" بەڕێ دەکرد!

لەمانەوە دەگەینە ئەو ئەنجامەی کە:

ئەگەر "بەدیهێنان" بدرێتە پاڵ خواوەندی "حەق" ئەوا بەدیهێنانی هەموو شتێك = لە ئاسانیدا = وەك بەدیهێنانی یەك دانە شت دەبێت و.. خەر بیشدرێتە پاڵ هۆکارەکان، خێروخرفتی هێندە زۆری دێنە پێش کە بەدیهێنانی یەك دانە شت بە ئەندازەی بەدیهێنانی هەموو شتان سەخت و زەحمەت و بەخێروخرفت دەبێت!

جا مادەم ڕاستی وایە، ئەوا ئەو زۆری و زەبەندەیی و بەپیتیی‌یەی کە لە تاکەکانی هەموو جۆرەکانی ناو ئەم جیهانەدا بە چاو دەبینرێن، وەکو خۆری ڕووناکی ناوجەرخەی ئاسمان، نیشانەی "یەکتایی" خوای‌خەورە دەردەخەن.

کەواتە ئەگەر ئەم میوەجاتە زۆرانەی نۆشیان دەکەین، موڵکی یەك کەسی "تاك" و "تەنیا" نەبوونایە، هەرگیز نەماندەتوانی یەك دانە هەنار بخۆین، با سەرجەمی دنیاشمان بۆ دروستکردنی خەرج بکردایە!!

بریسکانەوەی دەهەم:

هەروەك "ژیان" کە درەوشانەوەی جوانیی پەروەردگار ئاشکرا دەکات، بەڵگەی "تەنیایی" خوای‌خەورەیە، تەنانەت جۆرە درەوشانەوەیەکی "تاکیی" خوای‌خەورەیە.. بە هەمان جۆر "مردن"یش، کە درەوشانەوەی شکۆمەندیی خوای‌خەورە پیشان دەدات، بەڵگەی "یەکتایی" ئەو خواوەندەیە.

بۆ نموونە: خشت کەف و بڵقە ئاوەکان کە بەسەر ڕووبارێکی مەزنی ڕووبەڕووی خۆرەوە دەبریسکێنەوە.. هەروەها سەرجەمی مادده ڕووناك و بریسکاوەکانی سەر ڕووی زەوی.. هەموویان، شایەتێکی ڕاستگۆن لەسەر ئەو "خۆر"ەی کە لە بەرامبەریانەوەیە. چونکە وێنەی ئەو خۆرە پیشان دەدەن و تیشکی ڕووناکی‌یەکەی پەخش دەکەنەوە..

جا بەردەوامبوونی بریسکانەوەی ڕووناکیی خۆر = بێ هیچ ناتەواوی‌یەك = بەسەر دڵۆپە ئاو و مادده ڕوونە تازەهاتووەکانەوە، دوای نەمان و ئاوابوونی دڵۆپە

ئاوەکانی پێشوو هەروەها نەمانی بریسکانەوەی ماددە ڕوونەکان..
بەردەوامبوونی ئەم بریسکانەوانە، شایەتێکی خومانبڕە لەسەر ئەوەی کە: وردیلە خۆرەکانی پێشین و ئەو ڕووناکییانەش پەخشیان دەکرد و دەیاندایەوە.. ئەو بوونەوەرانەی کە بەم جۆرەن و هەمیشە دەکوژێنەوە و پاشان سەرلەنوێ تازە دەبنەوە و ڕووناکی پەخش دەکەنەوە و ئاڵوخۆڕی بەردەوامیان بەسەردا دێت.. هەموو ئەمانە، تەنها بریسکانەوەی یەك خۆری: باقی و هەمیشەیی و بڵندی لەناونەچوون. کەواتە ئەو دڵۆپە بریسکەدارانە، بە: ڕۆیشتن و هاتن و دەرکەوتنی بەردەوامیان، بەڵگەن لەسەر: "بوون" و "یەکتایی" و "بەردەوامی"ی خۆر.

هەر بە وێنەی ئەم نموونەیە (ولله المثل الأعلى) دەبینین کە: لێشاوی ئەم بوونەوەرانەی کە بە: "بوون" و "ژیان"ەکەیان شایەتی لەسەر: "پێویستیی بوون" و "تەنیایی" بەدیهێنەری مەزن دەدەن.. بە "نەمان" و "مردن"یشیان شایەتی لەسەر: "بوون" و "ئەزەلییەت" و "هەتاهەتایی"و "تەنیایی" بەدیهێنەریان دەدەن.

بەڵێ، هەروەك "نوێ بوونەوە"ی دروستکراوە ڕەنگین و بوونەوەرە ناسکۆڵەکان، لە ناوەندی ئەم هەموو خۆرئاوابوون و خۆرهەڵهاتنانەدا و لە ئەنجامی ئاڵوخۆڕی شەو و ڕۆژ و زستان و هاوین و چەرخ و سەردەمەکانەوە، شایەتی لەسەر "بوون" و "مانەوە" و "یەکتایی" خوایەکی خاوەن جوانی و هەمیشەیی و پلە و پایە بەرز و خاوەنی درەوشانەوەی بەردەوام دەدات..

بە هەمان جۆر "مردن" و لەناوچوونی ئەو دروستکراوانەش، بەو هۆکارە ڕواڵەتییانەی کە پێیان دەمرن، بێنرخی و کۆڵەواریی ئەو هۆکارانەمان بۆ دەردەخات و، ڕوونی دەکاتەوە کە: ئەو هۆکارانە جگە لە پەردەی ڕووی دەستی توانستی خواوەند، هیچی تر نین. ئەم بارودۆخەش بە جۆرێکی خومانبڕ ئاشکرای دەکات بۆمان کە: ئەم دروستکردن و بەدیهێنان و نەخشونیگار کێشان و، درەوشانەوانە = لە ڕاستیدا = تەنها چەند دروستکراو و بەدیهێنراوێکی هەمیشە نوێبووەوەی ئەو بەدیهێنەرە مەزنەن کەخشت ناوەکانی ڕەنگین و جوان و پیرۆزن. تەنانەت هەموو ئەوانە بریتین لە: نەخشونیگارە بگۆڕ و ئاوێنە بزۆك و نیشانە یەك لە دوای یەك و مۆرە هەمیشە بە دانایی خۆڕراوەکانی ئەو بەدیهێنەرە مەزنە.

به کورتی: هەروەك ئەم پەڕاوەی خەردوونی مەزن ئەو ئایەتە تەکوینی‌یانەی خۆیمان فێر دەکات کە بەڵگەی "بوون" و "یەکتایی" خوای خەورەن.. بە هەمان جۆر، شایەتییش لەسەر هەموو سیفەتەکانی کەماڵ و جوانی و شکۆمەندیی زاتی مەزنی پەروەردخار دەدات و، لە هەمان کاتیش‌دا کەماڵی زاتە مەزن و خاوێن و دوور لە ناتەواوی‌یەکەیمان بۆ دەچەسپێنێت. چونکە هەروەك ئاشکرایە خەر "کەماڵ" لە هەر ئاسەوار و جێ‌دەست و شوێنەوارێك‌دا دەربکەوێت، ئەوا دەبێت بە بەڵگەی کەماڵی ئەو "کار"ەی کە سەرچاوەی ئەو کەماڵەیە.. کەماڵی ئەو کارەش کەماڵی "ناو"ە.. کەماڵی ناویش بەڵگەی کەماڵی "سیفەتەکان"ە.. کەماڵی سیفەتەکانیش بەڵگەی کەماڵی "کاروباری زات"ە و.. کەماڵی کاروباری زاتیش = بە ڕوونی و حەدس[1] و پێویستی = بەڵگەی ئەو زاتە خاوەن کاروبارانەیە!

بۆ نموونە: نەخش‌ونیگاری ورد و ئارایشت و جوانکاریی ناوازەی کۆشکێکی تەواو ڕەنگین، بەڵگەی "کار"ە تەواوەکانی وەستای بەننای کارامەیە کە لە پشتی ئەو نەخش‌ونیگارانەوە هەستیان پێ دەکرێت..

کەماڵ و ڕێك‌وپێکیی ئەو کارانەش، تەواوکاری و کاملّیی "ناوەکان"ی هەموو پلەوپایە و ناونیشانە جۆراوجۆرەکانی ئەو بەننا خاوەن کارە دەردەبڕن..

کاملّبوونی ناو و ناونیشانەکانیش، کاملّیی چەند سیفەتێکی لەژمارەبەدەری ئەو سنعەتکارە دەخەنە پێش‌چاو لە ڕووی سنعەتەکەیەوە..

کاملّبوون و ناوازەیی ئەو سنعەتانەش، شایەتن لەسەر کاملّیی توانا و لێهاتنە زاتی‌یەکانی ئەو سنعەتکارە، کە پێیان دەوترێ: "کاروباری زاتی"..

کاملّبوونی ئەم کاروبار و لێهاتنە زاتی‌یانەش بەڵگەی کاملّیی چییەتی(ماهية)ی سنعەتکارەکەیە!

بە هەمان جۆر، ئەو سنعەتە ناوازە و بێ‌خەوش و دوور لە ناتەواوی‌یەش کە ئاسەوار و جێ‌دەستەکانی لە جیهان و لەم بوونەوەرە ڕێك‌وپێکانەی خەردووندا بە ئاشکرا دەبینرێن و، کە ئایەتی پیرۆزی: **(هَلْ تَرى مِنْ**

فُطُور)یش (الملك:٣) سەرنجی مرۆڤی بۆ لا ڕاکێشاون، بە ئاشکرا و بینین بەڵگەن لەسەر: کەماڵی "کار"ەکانی کاریگەر(مؤثر)ێکی خاوەن توانستی ڕەها.. ئەو کەماڵی کارەش = بە زەرووڕەت و بەداهەت = بەڵگە و شایەتە لەسەر کەماڵی "سیفەتەکان"ی خاوەنێکی جوانی ئەو ناوانە.. ئەم کەماڵی سیفەتانەش دەبێ بە بەڵگە و شایەتێکی دڵنیایی‌بەخش لەسەر: کەماڵی "سیفەتدار"ێکی خاوەن کەماڵ.. ئەم کەماڵی سیفەت و کاروبارانەش تا ڕادە و ئەندازەی پلەی "حق الیقین" بەڵگەیە لەسەر کەماڵی "زات"ێکی خاوێن و پاکی خاوەن کاروبار، بەڵگەیەکی ئەوتۆ کە هەرچی "کەمالات" لەناو خەردووندا دەبینرێن تەنها سێبەرێکی لاواز و کوژاوەن = ولله المثل الأعلی = سەبارەت بە: نیشانەکانی کەماڵ و، هێماکانی شکۆمەندی و، ئاماژەکانی جوانیی ئەو!

بریسکانەوەی (خۆرئاسای) یازدەهەم:

لە "وتەی نۆزدەهەم"دا ئەو ڕاستی‌یە بە خوێنەر ناسێنرا کە:

مەزنترین ئایەتی ناو کتێبی خەورەی خەردوون و.. خەورەترین ناو لەو قورئانە مەزنەداو.. تۆوی درەختی خەردوون و.. ڕووناكترین بەروبوومەکانی ئەو درەختە و.. خۆری کۆشکی ئەم جیهانە و.. مانگی چوارده و ڕووناکی‌بەخشی جیهانی ئیسلام و.. ڕێ پیشاندەری خەڵکی بۆ لای دەستەڵاتداریی پەروەردخارێتیی خوای خەورە و.. دانای نهێنی‌دەرخەر و شی‌کەرەوەی خشت تەلیسم و مەتەڵەکانی بوونەوەران، تەنها سەروەرمان حەزرەتی محمدی ئەمینە کە سەرجەمی پێغەمبەرانی لە ژێر باڵی پێغەمبەراتی‌یەکەی‌دا و، هەموو "جیهانی ئیسلامی"شی لە ژێر باڵی ئایینی ئیسلامدا، جەم کردووە و، بەم دوو باڵەوە بەناو چینەکانی "حەقیقەت"دا فڕیوە و، بووە بە ڕابەر و سەرقافڵەی کاروانی: هەموو پێغەمبەران و خشت ئەولیا و صیددیقان و سەرجەمی زانا لێکۆڵەر و دڵخاوێنەکان و، بەوپەڕی ئەو توانا و هێزەش کە خوا پێی بەخشیوە "یەکتایی" خواوەندی بە جوانی ڕوون‌کردووەتەوە و بەمەش ڕێیەکی تەخت و ئاسانی بەرەو عەرشی "تەنیایی" خستووەتە سەرپشت و، ڕێنمایی خرۆی مرۆڤی لە ڕێی: "ئیمان بە خوا"دا خرتووەتە ئەستۆ و، "یەکتایی ڕاستەقینە"ی چەسپاندووە..

ئایا دەبێ ئیتر چ وەهم و دوودڵی‌یەك بتوانێت ئەو ڕێگا ڕوون و تەخت و ئاسانە لە مرۆڤایەتی بگرێت یان لە بەرچاوی خەڵکی‌دا دای‌بپۆشێت؟!

جا لەبەر ئەوەی ئێمە لە "وتەی‌نۆزدەهەم" و "مەکتووبی نۆزدەهەم"دا ئەو بەڵگە خۆمان‌بڕە ژیان‌بەخشەمان بە چواردە "نم" و نۆزدە "ئاماژە" لەخەڵ ڕوونکردنەوەی جۆرەکانی موعجیزاتی ئەودا چەسپاندووە، ئەوا لێرەدا تەنها بەم ئاماژەیە دەست لە باسەکە هەڵدەخرین و، بە پێشکەش‌کردن و ناردنی صەلات و سەلام بۆ ئەو بەڵگە ڕووناکەی "یەکتایی"، باسەکەمان کۆتایی پێ دەهێنین.. صەلات و سەلامێك کە ئاماژە بۆ بناغەکانی تەزکیەکردنی ئەو دەکەن و شایەتی بۆ ڕاستگۆیی ئەو دەدەن:

اللهم صل على من دل على وجوب وجودك ووحدانيتك، وشهد على جلالك وجمالك وكمالك.. الشاهد الصادق المصدق والبرهان الناطق المحقق.. سيد الأنبياء والمرسلين، الحامل سر إجماعهم وتصديقهم ومعجزاتهم.. وإمامُ الأولياء والصديقين الحاوي سر إتفاقهم وتحقيقهم وكراماتهم، ذو المعجزات الباهرة والخوارق الظاهرة والدلائل القاطعة المحققة المصدقة له.. ذو الخصال الغالية في ذاته، والأخلاق العالية في وظيفته، والسجايا السامية في شريعته المكملة المنزهة عن الخلاف، مهبط الوحي الرباني بإجماع الْمُنْزِلِ والْمُنْزَل والْمُنَزَّلِ عليه.. سيار عالم الغيب والملكوت.. مشاهد الأرواح ومصاحب الملائكة.. أنموذج كمال الكائنات شخصاً ونوعاً وجنساً.. أنور ثمرات شجرة الخلقة، سراج الحق، برهان الحقيقة، تمثال الرحمة، مثال المحبة، كشاف طلسم الكائنات، دلال سلطنة الربوبية، المرمز بعلوية شخصيته المعنوية إلى أنه نصب عين فاطر العالم في خلق الكائنات.. ذو الشريعة التي هي بوسعة دساتيرها وقوتها تشير إلى أنها نظام ناظم الكون ووضع خالق الكائنات.

نعم، إن ناظم الكائنات بهذا النظام الأتم الأكمل هو ناظم هذا الدين بهذا النظام الأحسن الأجمل، سيدنا نحن معاشر بني آدم ومهدينا إلى الإيمان نحن معاشر المؤمنين، محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب عليه أفضل الصلوات وأتم التسليمات ما

دامت الأرض والسموات، فإن ذلك الشاهد الصادق المصدق يشهد على رؤوس الأشهاد، منادياً ومعلماً لأجيال البشر خلف الأعصار والأقطار، نداءً علوياً بجميع قوته وبغاية جديته وبنهاية وثوقه وبقوة اطمئنانه وبكمال إيمانه:

"أشهد أن لا إله إلاّ الله وحده لا شريك له".

بریسکانەوەی (خۆرئاسای) دوازدەهەم:

ئەم بریسکانەوەی دوازدەهەمەی "وتەی بیستودووهەم" دەریای هەموو ڕاستییەکانە، بەڵام چۆن دەریایەك؟.. دەریایەکی هێندە مەزن کە هەر بیستودوو وتەکانی پێشوو تەنها بیستودوو دڵۆپی ئەون.. ئنجا سەرچاوەی خشت ڕووناکییەکانیشە، سەرچاوەیەکی ئەوەندەخەورە کە هەر بیستودوو وتەکانی پێشوو تەنها بیستودوو بریسکانەوەی ئەو خۆرە ڕووناکیبەخشەن..

بەڵێ، هەموو یەکێك لە بیستودوو وتەکانی پێشوو تەنها یەك درەوشانەوەی ئەستێرەخەشەی تەنها یەك ئایەتن کە لە ئاسمانی "قورئانی پیرۆز"دا پرشنگ دەدەن و.. دڵۆپێکن لە ڕووباری ئایەتێك لە دەریای "قورئانی پیرۆز"ەوە سەرچاوەیان خرتووە و.. مروارییەکن لە سندووقیخەوهەرەکانی تەنها یەك ئایەتی ئەو "پەڕاوەی خوایخەورە" کە لە ڕاستیدا بریتییە لەخەنجینەی هەرە مەزنی ئەو خواوەندە!

لەبەر ئەوە، چواردەهەمین "نم"ی وتەی نۆزدەهەم تەنها چەردەیەك بوو لە پێناسەی ئەوخوفتارە خواییيە مەزنەی کە لە: ئیسمی عظەم.. لە عەرشی ئەعظەم.. لە درەوشانەوەی هەرە مەزنی پەروەردخارێتیی هەرە مەزنەوە، بە فراوانی و بەرزییەکی ڕەها، نازڵ بووە و، ئەزەلی بە ئەبەدەوە و.. فەرشی بە عەرشەوە پەیوەست کردووە و.. هەر ئەوە کە بە هەموو توانا و هێزێکی خۆی و بێخومانیی ئایەتەکانی: " لا إله إلا هو" دووپات دەکاتەوە و سەرجەمی خەردوونیشی لەسەر دمخرێت بە شایەت!

بەڵێ ڕاستە، هەموو جیهان پێکەوە بە یەك دەنگ "لا إله إلا هو" دەڵێن..

خۆ ئەخەر بە بینایی دڵ و دەروونێکی ساغ سەیری ئەو قورئانە پیرۆزە بکەیت، دەبینیت کە هەر شەش "لا"کانی: درەخشانە.. ڕووناکیبەخشە.. ڕوونە.. ڕەوانە. بە ڕادەیەك کە هەرخیز هیچ جۆرە تاریکی و خومان و خومڕایی و فیڵێك ناتوانێت کەلێن و کەلەبەرێك بدۆزێتەوە تا خۆی بەناو حەرەمی خاوێنی ئایەتەکانی ئەو قورئانە پیرۆزەدا بکات!

چونکە لای سەرەوەی: دروشمی ئیعجازە و.. لای خوارەوەی: بەڵگەیە و.. پشتەوەشی (واتە خاڵی پشت پێبەستنی): "وەحی"ی بێخەرد وخاوێنی پەروەردخارە و.. بەردەمیشی: بەختەوەریی هەردوو دنیایە و.. لای ڕاستیشی: عەقڵانی هێناوەتە قسە و خوفتار بۆ تەسدیق کردنی و.. لای چەپیشی: شایەتیدان و تەسلیمبوونی ویژدانە کە ڕاستییەکانی دەچەسپێنێت و.. ناوەوەشی، بە ڕوونی و بێخومانی: هیدایەتی خاوێن و بێخەردی خواوەندی میهرەبانە و.. سەرەوەشی، وەك بەچاو دەبینرێت: نوورە بێخەردەکانی ئیمانە و.. بەروبوومەکانیشی: ئەو زانا دڵ و دەروون خاوێن و لێکۆڵەر و پیاوچاك و صدديقانەن کە بە "عين اليقين" هەرچی کەماڵاتی مرۆڤانە هەن تیایاندا جەمبووە و پێیانەوە پرشنگی داوە.

جا ئەخەر بە باشی خوێت بنێیت بە سنگی ئەو زمانەی جیهانی غەیبەوە (واتە قورئان) ئەوا بێ هیچ خومانێك، لە قووڵایی ناخیەوە، زایەڵەیەکی ئاسمانیی خەمڕەوێنی بەچێژ و تام دەبیستیت کە لەوپەڕی جیدییەت و بەرزیدایە و، بە "بەڵگە" پڕچەك کراوە و، هەمیشە و بە قەتعییەتێکی تەواو "لا إله إلا هو" دووپات دەکاتەوە! بە ڕادەیەکی ئەوتۆ کە ئەو وتەیەی قورئانی پیرۆز بە "حق اليقين" دووپاتی دەکاتەوە، تا پلەی "عين اليقين"، "علم اليقين" بە دڵت دەبەخشێت!

* * *

پوختەی ئەم قسانە ئەوەیە کە:

پێغەمبەری ئازیز صلی الله علیه وسلم و.. قورئانی دانای پیرۆز، هەریەکەیان نوورێکی ڕوون و درەخشانن، یەك ڕاستی‌یان ئاشکرا کردووە، ئەویش "ڕاستیی تەوحید"ە..

ئەم دوانە، یەکێکیان: زمانی جیهانی بینراوە(عالم الشهادة) کە بە پەنجەکانی "ئیسلام" و "پێغەمبەرایەتی" ئاماژەی بۆ ئەو ڕاستی‌یە کردووە و، بە ڕوونی و بە خشت هێزێکی و لە ڕێی هەزار موعجیزەی خۆی و بە سەلماندنی هەموو پێغەمبەران و سەرجەمی ئەصفیاکانەوە، ڕاستیی "تەوحید"ی چەسپاندووە..

ئەوی دیکەیان: وەك زمانی جیهانی پەنهان(عالم الغیب) وایە و، هەمان ڕاستیی دەرخستووە و، بە پەنجەکانی "حەق" و "هیدایەت" ئاماژەی بۆ کردووە و، بەوپەڕی جیدییەت و ڕەسەنایەتی و لە ڕێی چل دانە ئیعجازی خۆی و بە سەلماندنی خشت ئایەتە تەکوینی‌یەکانی خەردوون، ئەو ڕاستی‌یەی خستووەتە ڕوو. ئایا ئیتر ئەو "ڕاستی"یە لە خۆر ڕووناکتر و، لە ڕۆژی ڕۆشنایش ئاشکراتر نی‌یە؟!

* * *

دەسا ئەی مرۆڤی بوودەڵەی سەرسەختی نوقمبووی لیتاوی خومڕایی![2]

چۆن دەتوانیت بە تروسکایی کز و بێ‌تینی ناو کەللەی خۆت لاسایی ئەو خۆرانە بکەیتەوە؟ یان چۆن دەتوانیت واز لەو خۆرانە بهێنیت و پێویستت پێیان نەبێت و، دەتەوێت بە فووی دەم بیانکوژێنیتەوە؟

دەك زەرەرمەندی و ڕسوایی بۆ خۆت و عەقڵی سەرپێچی کار و سەرسەختت!.. چۆن ئینکاریی ئەو خوفتارە دەکەیت کە زمانی: "جیهانی پەنهان" و زمانی: "جیهانی بینراو" بە ناوی پەروەردخاری عالەمیان و خاوەنی هەموو خەردوونەوە ڕایان خەیاندووە؟ چۆن ئینکاریی ئەو بانگەوازە دەکەیت کە ئەو دوو زمانە بانگیان بۆ هێشتووە؟

ئەی بەدبەختی لە مێش کۆڵەوار و بێ‌نرختر!

دەبێ تۆ خۆت بە چی بزانیت وا خۆت خەرفتاری بەدرۆخستنەوەی ئەو خواوەندە بەڕێز و شکۆمەندە دەکەیت کە خاوەنی موڵکی ئەمخەردوونە فراوانەیە؟!

کۆتایی

ئەی هاوڕێی خاوەن "ژیری"ی ڕووناك و "دڵ"ی بێدار!

خەر لە سەرەتاوە تا کۆتایی، لەم وتەی بیستودووهەمەخەیشتوویت، ئەوا فەرموو بە یەك جار هەر دوازدە بریسکانەوەکان بکە بە چەپکێك و بیگرە بە دەستتەوە و لەکیسی خۆتی مەدە و، بە چرایەکی "حەقیقەت"ی ئەوتۆی بزانە کە لە هێز و ڕووناکیی هەزاران چرادایە.. دەست بە ئایەتەکانی ئەو قورئانە مەزنەوە بگرە کە لە "عەرشی ئەعظەم"ەوە نازڵ بوون.. سواری بوراقی تەوفیق ببە و.. بە ئاسمانی "ڕاستییەکان"دا سەربکەوە و.. بۆ عەرشی ناسینی خوایخەورە بەرز ببەرەوە و، بڵێ: "أشهد أن لا إله إلاّ أنت وحدك لا شريك لك".

پاشان لەناو ئەم مزخەوتە مەزنەی جیهاندا و، لە بەرچاوی سەرجەم بوونەوەرانیخەردووندا "یەکتایی" خوایخەورە ڕابگەیەنە و بڵێ:

(لا إله الاّ الله، وحده، لاشريك له، له الملك، وله الحمد، يحيي، ويميت، وهو حيّ، لا يموت، بيده الخير، وهوعلى كلّ شيء قدير).

(**سبحانك لا علم لنا اِلاّ ما علّمتنا اِنّك اَنت العليم الحكيم**) (البقرة:٣٢).

(**ربّنا لا تؤاخذنا ان نسينا اَو اَخطأنا ربّنا ولا تحمل علينا اِصراً كما حَمَلْتَهُ على الذين من قبلنا ربنا ولا تُحَمِّلْنا ما لا طاقةَ لنا به واعف عنا واغفر لنا وارحمنا اَنت مولانا فانصرنا على القوم الكافرين**) (البقرة:٢٨٦).

(**رَبَّنَا لا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ اِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَّدُنْكَ رَحْمَةً اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّاب**) (آل عمران:٨).

(**ربنا اِنك جامع الناس ليوم لا ريب فيه اِن الله لا يخلف الميعاد**) (آل عمران: ٩).

اللهم صل على من أرسلته رحمة للعالمين وعلى آله وصحبه أجمعين وارحمنا وارحم أمته برحمتك يا أرحم الراحمين. آمين.

(**وآخر دعواهم اَن الحمد لله رب العالمين**) (يونس: ١٠).

---

[1] حەدس" بریتییە لە: خێرایی زەینی مرۆڤ لە تێگەیشتندا. (وەرخێڕ)

[2] ڕووی دەمی ئەمخوفتارە ئاراستەی ئەو کەسە کراوە کە هەوڵی دا قورئان لەناوبەرێت! (دانەر)